

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การบริหารจัดการทรัพย์สิน wakf (ศาสนสมบัติ) ตามหลักศาสนาอิสลามใน

ประเทศมาเลเซีย : กรณีศึกษาการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลาม

เมืองออลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

โดย นายบะห์รุดดิน บินยูโซ๊ะ และคณะ

กันยายน 2555

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การบริหารจัดการทรัพยากรสินวากัฟ(ศาสนสมบัติ)ตามหลักศาสนาอิสลามใน
ประเทศมาเลเซีย : กรณีศึกษาการทำงาน ของสำนักงานศาสนาอิสลาม
เมืองออลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นายบะห์รูদ্ดิน บินยูโซ๊ะ	คณะอิสลามศึกษา
2. นายนุมาน สะอะ	คณะอิสลามศึกษา
3. นางฮามีดะห์ มาสละระกามา	คณะอิสลามศึกษา
4. นางสาวแอศซูมานี มาโซ	คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปย่อสำหรับผู้บริหาร

ทรัพย์สินวากัฟ เป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากการบริจาคตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ซึ่งเชื่อว่า การทำวากัฟเป็นการทำความดีที่ยิ่งใหญ่ โดยเมื่อผู้บริจาคเสียชีวิตไป ทรัพย์สินเหล่านั้นจะส่งผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่แก่เขาในโลกหน้า นอกจากนี้แล้ว แนวคิดเรื่องทรัพย์สินวากัฟ เป็นแนวคิดในการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ให้เกิดการพัฒนาแก่ท้องถิ่นเองและแก่สังคมมุสลิมโดยรวม จนสามารถสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ท้องถิ่น อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมด้วย

ประเทศมาเลเซีย เป็นประเทศมุสลิมประเทศหนึ่งที่มีทรัพย์สินวากัฟอยู่เป็นจำนวนมาก และมีระบบการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟที่ดี ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้ทรัพย์สินวากัฟเกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคมมุสลิม ดังนั้น แนวคิดเรื่องทรัพย์สินวากัฟ สามารถพัฒนากิจการทางศาสนาอิสลาม เช่น สร้างมัสยิด สร้างสุเหร่า สร้างสุสาน สร้างโรงเรียนสอนอัล-กุรอาน และสอนศาสนาอิสลาม ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบภัยทางธรรมชาติ ให้ทุนในการประกอบอาชีพ หรือให้เงินลงทุนค้าขาย ให้ทุนการศึกษา โดยเฉพาะทุนการศึกษาต่อในต่างประเทศ

การวิจัยเรื่อง “ การบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟ(ศาสนสมบัติ)ตามหลักศาสนาอิสลาม ในประเทศมาเลเซีย : กรณีศึกษาการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลาม เมืองอลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย” ต้องการศึกษาระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟของสำนักงานอิสลาม เมืองอลอร์สตาร์ ตั้งแต่นโยบายการบริหารจัดการ วิธีการได้มาของทรัพย์สินวากัฟ รูปแบบการจัดการ และการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้เกิดจากทรัพย์สินวากัฟ รวมทั้งแนวทางการบริหารและการจัดการในอนาคต โดยมีเป้าหมายที่จะนำเสนอความรู้ที่ได้แก่องค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยเฉพาะองค์กรและมูลนิธิทางศาสนาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันทำงานอย่างเป็นเอกเทศ และขาดความรู้และทักษะที่ดีในการบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟ ดังนั้นกรณีการบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟของประเทศมาเลเซียน่าจะมีนัยทางนโยบายบางประการต่อไทย โดยเฉพาะต่อสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทคัดย่อ

เรื่อง : การบริหารจัดการทรัพย์สินวักฟ (ศาสนสมบัติอิสลาม) ในประเทศมาเลเซีย : กรณีศึกษา
การทำงาน ของสำนักงานศาสนาอิสลาม เมืองอลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ ทรัพย์สินวักฟ สำนักงานศาสนาอิสลาม

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา นโยบาย รูปแบบของ
การจัดการทรัพย์สินวักฟ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวักฟ ตลอดจนศึกษาแนวโน้มการ
พัฒนาในอนาคต โดยศึกษาการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์ ประเทศ
มาเลเซีย การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์
ข้อมูลได้ดำเนินแบบอุปนัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์
ของข้อค้นพบในการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ด้านนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพย์สินวักฟ 1) รัฐบาลมาเลเซียมี
ความมุ่งมั่นในการพัฒนาทรัพย์สินวักฟที่มีอยู่ และได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา
ทรัพย์สินวักฟทั่วประเทศมาเลเซีย 2) มีตัวบทกฎหมายเฉพาะที่รองรับการจัดการทรัพย์สินวักฟ
3) มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับระดับชาติและระดับท้องถิ่น และมีสำนักงานศาสนาอิสลาม
ประจำรัฐเกดะห์เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการ

ด้านรูปแบบการจัดการทรัพย์สินวักฟ 1) การจัดการทรัพย์สินวักฟเฉพาะ สำนักศาสนา
อิสลามแห่งรัฐเกดะห์ได้ดำเนินการตามเจตนาของผู้มอบ เช่น สร้างมัสยิด สุเหร่า เป็นต้น 2) ส่วน
การจัดการทรัพย์สินวักฟทั่วไป โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นที่ดินและทุ่งนา สำนักงานศาสนาอิสลาม
ประจำรัฐเกดะห์นำรายได้จากการให้เช่าหรือจากร่วมลงทุน นำเข้าบัญชีฝ่ายการคลัง (บัญชีมัล -
Baitulmal) ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐ 3) การเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟ
สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์ในบางกรณีได้ปฏิบัติตามทศนะที่เห็นชอบให้มีการ
เคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟได้ หลังจากได้รับอนุมัติจากมุฟตีของรัฐ

ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวักฟ 1) สร้างมัสยิดและสุเหร่า หรือสร้างสถานเพื่อ
ฝึกสอนมุสลิม 2) สร้างรายได้แก่องค์กร เช่น ที่ดินวักฟยังมีที่ว่างอยู่ ก็สามารถใช้ในเชิงธุรกิจ
ได้ 3) สร้างหรือพัฒนาสถาบันการศึกษาอิสลาม และสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาว
มาเลเซียเพื่อศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ 4) พัฒนาด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น สร้าง
สถานสงเคราะห์สำหรับเลี้ยงคนชรา และเลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น และให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้
ยากไร้ โดยส่วนใหญ่แล้วทางสำนักงานจะให้เป็นวัตถุมากกว่าเป็นเม็ดเงิน

แนวโน้มในการพัฒนาในอนาคต 1) จัดโครงการวักฟเงินสด หรือถือหุ้นทรัพย์สินวักฟ
หรือขายหุ้นวักฟ หรือดำเนินการหักเงินบัญชีของผู้ที่ประสงค์จะวักฟเป็นรายเดือน 2) ดำเนินการ
จดทะเบียนที่ดินวักฟให้ไว้กับสำนักงานมากที่สุด โดยร่วมมือกับสำนักงานอิสลามระดับเขต
ดำเนินการสำรวจที่ดินวักฟให้มาจดทะเบียนได้อย่างถูกต้อง 3) ทำการพัฒนาที่ดินวักฟเพื่อให้เกิด
ประโยชน์มากที่สุด

Abstract

Topic: The Management of *Waqaf* Properties (Islamic religious properties) in Malaysia: A Case Study of the Operation of the Office of the Islamic religion, Alorstar, Kedah.

Keywords: management, *waqaf* properties, office of Islamic Religion

This research is qualitative research with the objectives of studying policies, the model of *waqaf* properties management, the benefits which are received from *waqaf* properties, as well as trends for future development by studying the operation of the office of Islamic religion, Kedah state of Malaysia. For data collection, the researcher used the methods of interview and uninvolved observation. The data analysis was carried out in form of induction. The results of research were presented in form of a descriptive analysis report of the research findings.

Research results indicate that the state policies in the *waqaf* properties management are as followed: 1) The Malaysian government is committed to the development of existing *waqaf* properties and provide the financial support to develop the *waqaf* properties around the Malaysia, 2) there are specific laws that support the management of *waqaf* properties, 3) there are federal and state agencies which are responsible for the management of *waqaf* properties and the office of Islamic religion is considered as the main agency in such management.

In term of model of *waqaf* management, 1) The office of Islamic religion has operated according to the intention of endower such as to build the mosque, *surau*, etc 2) regarding the management of general *waqaf* properties including land and rice fields, the office of Islamic religion of Kedah state, has deposited the income of leasing and joint venture to the financial account (*Baitul Mal*) of the office 3) regarding the removal or replacement of *waqaf* properties, the office of Islamic religion, in some cases, has rendered according to the jurist views that approved for such removal or replacement after the consent of state *mufti*.

With regard to benefit of *waqaf* properties are as followed: 1) to build the mosque and *surau* as well as to create cemetery for Muslim burial 2) to generate income to organisation such as used free *waqaf* land for the business purpose 3) to build and develop Islamic educational institutions and to support scholarship for Malaysian student to study in Malaysia and abroad 4) to develop social welfare such as build the places for elder and orphanage caring as well as providing assistance to the needy. In most case, the office shall provide the subjects than the money.

As for the trends in the future development are as followed 1) to organise the program of cash money *waqaf* or holding and selling stock of *waqaf* properties or operate monthly account deduction of *waqaf* for the person who intend to do so 2) to render the registration of *waqaf* lands as much as possible with the collaboration of Islamic Religion Office of district in surveying in order to be legally registered 3) to develop *waqaf* land in order to achieve higher benefit.

กิตติกรรมประกาศ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อัลลอฮ์ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และคณะผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยอย่างดีตลอดมา คือ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สายพิน ศุพุทธรมงคล

ขอขอบคุณองค์กร และบุคคลต่างๆ จากประเทศมาเลเซียที่ให้การต้อนรับ และได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัยด้วยดี ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถาบันวากัฟ ชะกาต และฮัจญ์ (Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR) ผู้อำนวยการและหัวหน้างานฝ่ายวากัฟ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ ผู้บริหาร และครู โรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเคอร์เมอร์ (Ma'had Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah) ผู้ดูแลเด็กกำพร้า Darul Aitam wal Masakin, Sultanah Haminah binti Hamidun. ผู้อำนวยการหอสมุด Perpustakaan Za'ba, University of Malaya และผู้อำนวยการหอสมุด Insaniah University College.

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ที่คอยให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ และขอพระองค์อัลลอฮ์ทรงตอบแทนความดีแก่ทุกคน อามีน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทสรุปย่อสำหรับผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
วิธีการวิจัย	7
1. ขอบเขตของการศึกษา	8
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	8
3. การดำเนินเก็บข้อมูล	9
4. การตรวจข้อมูล	9
5. การวิเคราะห์ผล	10
บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินวากัฟในอิสลาม	11
นิยามของวากัฟ	20
ความประเสริฐของการวากัฟ	22
องค์ประกอบและเงื่อนไขของการวากัฟ	23
ประเภทของทรัพย์สินวากัฟ	24
การเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวากัฟ	24
บทที่ 3 ลักษณะการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลามของรัฐเคาะหฺ	26
ด้านการบริหารทรัพย์สินวากัฟ	
ประวัติสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคาะหฺ	26
ภาระหน้าที่ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคาะหฺ	28
ลักษณะการทำงานของฝ่ายวากัฟ	30

บทที่ 4 นโยบายและการบริหารทรัพย์สิน wakaf	33
ของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์	
นโยบายของรัฐต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf	33
วิธีการได้มาของทรัพย์สิน wakaf ของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์	35
รูปแบบของการจัดการทรัพย์สิน wakaf	39
ประเด็นการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สิน wakaf	41
ประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สิน wakaf	42
ปัญหาในการดำเนินงาน	45
แนวโน้มในการพัฒนาด้านการบริหารทรัพย์สิน wakaf ในอนาคต	46
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและนัยสำคัญต่อไทย	48
สรุปผลการวิจัย	48
นัยสำคัญต่อประเทศไทย	53
บรรณานุกรม	55
ภาคผนวก	56

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

เกะหะเป็นรัฐหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จากหลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่บริเวณหุบเขาบูจิง ซึ่งเป็นร่องรอยการตั้งอยู่ของอาณาจักรฮินดู-พุทธ ในสมัยศตวรรษที่ 4 อาณาจักรแห่งนี้ถือว่ามีอารยธรรมที่เก่าแก่บนพื้นแผ่นดินมาเลเซีย และมีการสืบเชื้อสายปกครองดินแดนในแถบนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยของกษัตริย์ชื่อฮิกายัต มืรง มหาวังสา ซึ่งพระองค์นับถือศาสนาฮินดู โดยราชวงศ์ของพระองค์ สามารถปกครองเกะหะเรื่อยมาจนถึงกษัตริย์องค์ที่ 9 พระองค์มหาวังสา และเกะหะได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวอาหรับ จนสามารถรับอารยธรรมและศาสนาของชาวอาหรับเข้ามายึดถือ ในที่สุดพระองค์มหาวังสาได้หันมานับถือศาสนาอิสลาม และเปลี่ยนชื่อเป็น สุลต่าน มุสซาฟา ซาห์ ในปี พ.ศ. 1679 หรือ ปี ค.ศ. 1136

ในศตวรรษที่ 7-8 เกะหะถูกปกครองโดยอาณาจักรศรีวิชัย ต่อจากนั้นเกะหะก็ตกอยู่ในอำนาจของประเทศสยาม จนกระทั่งเกิดของอาณาจักรมะละกาทางตอนใต้ เกะหะจึงตกอยู่ภายใต้ของมะละกา จนกระทั่งศตวรรษที่ 17 อาเจะห์ก็เข้าโจมตีเกะหะ ต่อมาในศตวรรษที่ 18 เกะหะก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของประเทศสยามอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความหวังที่จะให้อังกฤษปกป้องเกะหะจากชาวสยาม เกะหะจึงขอกప్పันให้กับอังกฤษแต่อังกฤษสนใจเฉพาะการค้าเท่านั้น ไม่มีนโยบายยุ่งเกี่ยวกับเรื่องภายในของสยาม เกะหะจึงอยู่ในการปกครองของสยามต่อไป จนกระทั่งสยามส่งมอบเกะหะให้กับอังกฤษตามสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม พ.ศ. 2452

เกะหะ มีชื่อเดิมเมืองว่า เกะหะดาร์ลุอะมาน (Kedah Darul Aman) หมายถึง ดินแดนแห่งสันติภาพ เป็นรัฐหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของคาบสมุทรมมาเลเซีย ครอบคลุมขนาดเนื้อที่ 9,425 ตารางกิโลเมตร และประกอบด้วยพื้นที่ราบสำหรับปลูกข้าว รวมทั้งเกาะลังกาวิ เมืองหลวงของรัฐและเมืองของเจ้าผู้ครองคือ อลอร์สตาร์ ส่วนเมืองหลักๆ เมืองอื่นได้แก่ สุโหลงปัตตานี (Sungai Petani) และกูลิม (Kulim) บนแผ่นดินใหญ่ รวมทั้งกูวะห์ (Kuah) บนเกาะลังกาวิ ประชากรในรัฐเกะหะตามกลุ่มชาติพันธุ์ในปี พ.ศ. 2546 ได้แก่ ชาวมลายู (1,336,352 คน) ชาวจีน (252,987 คน) ชาวอินเดีย (122,911 คน) ไร้สัญชาติ (35,293 คน) และอื่นๆ (27,532 คน) ในจำนวนนี้มีกลุ่มชาวไทยไทรบุรี ซึ่งเป็นชาวไทยพลัดถิ่นที่ตกค้างในประเทศมาเลเซีย ตั้งแต่การทำสนธิสัญญากับประเทศอังกฤษ (Kerajaan Negegi Kedah สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2552 จาก <http://www.kedah.gov.my/kedah/isi.asp?id=98&mytbl=menubarisi>)

เมืองอัลอร์สตาร์ เป็นเมืองหลวงของรัฐเคดะห์ และเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการของ รัฐและมีรัฐมนตรีสูงสุด (Menteri Besar) เป็นผู้นำรัฐบาลท้องถิ่น ชื่อของรัฐนี้ก็มีต้นกำเนิดมาจาก คำว่า “Alor” (สายน้ำเล็ก ๆ) และ “Setar” (มะปราง) ด้วยคุณลักษณะที่ผสมผสานกันของความเป็น ชนบทและอารยธรรม ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกันอย่างลงตัว บางอย่างคลาสสิก และบาง สิ่งทันสมัย ส่วนการปกครองในรัฐเคดะห์ ซึ่งได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 เขต ได้แก่เขตบา ลิง (Baling) เขตบันดาร์บาฮารู (Bandar Baharu) เขตโกตาสตาร์ (Kota Setar) เขตกัวลามูดา (Kuala Muda) เขตกูบังปาซุ หรือกูบังปาตู (Kubang Pasu) เขตคูลิม (Kulim) เขตลังกาวิ (Langkawi) เขตปา ดังเตอรัป (Padang Terap) เขตเพนคัง (Pendang) เขตเซเก้ (Sik) เขตยัน (Yan) (Kerajaan Negegi Kedah สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2552 จาก <http://www.kedah.gov.my/kedah/daerah.asp>)

หลังจากที่อิสลามได้แผ่เข้ามาในรัฐเคดะห์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ในประเทศ คือ สุลต่านเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งสูงสุดทั้งฝ่ายการเมืองและผู้นำศาสนา และมีการ แต่งตั้งผู้รู้ศาสนาเป็นที่ปรึกษา สำหรับการบริหารกิจการทางศาสนาอิสลามมีสำนักงานศาสนา อิสลามประจำรัฐ ที่กำกับดูแลเพื่อให้เป็นไปตามหลักการทางศาสนาอิสลาม และในปี 2008 สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ได้พัฒนาระยะที่สามขึ้น จากพระราชบัญญัติการบริหารกฎหมาย อิสลาม รัฐเคดะห์คอรูตอฆาน ปี 2008 บังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2008 อาศัยกฎหมายฉบับ ดังกล่าว สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ต้องประกอบผู้บริหารและฝ่ายต่างๆ มีความรับผิดชอบ ต่อบรรดาคนมุสลิมและทรัพย์สินของพวกเขาในฐานะเป็นผู้รักษาสติเพื่อให้อสอดคล้องกับ บทบัญญัติทางศาสนา และควบคุมกระบวนการทำงานของสำนักงานและมติที่ประชุมต่างๆ ได้ ดำเนินการ และเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการให้คำปรึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามแก่ สุลต่านประจำรัฐ

อาศัยอำนาจดังกล่าว สำนักงานศาสนาอิสลามได้มีการแบ่งฝ่ายต่างๆ ภายในสำนักงานที่ มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางศาสนาอิสลาม ซึ่ง ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการคลัง ฝ่ายสารสนเทศ ฝ่ายวากัฟ และศูนย์ ฝึกอบรมอิสลาม สุลต่าน अबดุลฮาติม มุฮัมหมัด ซาห์ จากโครงสร้างที่มีอยู่ในปัจจุบันฝ่ายวากัฟ มี อำนาจหน้าที่ต่างๆ คือ ดำเนินการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้คนมุสลิมมีการดำเนินการอียาคะห์ วากัฟที่สอดคล้องกับสถานะในปัจจุบัน ดำเนินการลงทะเบียนที่ดินและทรัพย์สินวากัฟ ดำเนินการ บริหารและจัดการให้เช่าที่ดินวากัฟ ดำเนินการรับที่ดินและทรัพย์สินวากัฟจากผู้มอบ ตลอดจน แจกจ่ายผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินวากัฟ ตรวจสอบบุคคลที่ประสงค์จะวากัฟทรัพย์สิน กำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ สำหรับพัฒนาและลงทุนทรัพย์สินวากัฟรักษาทรัพย์สินวากัฟเพื่อมิ ให้ถูกบุกรุกหรือแย่งชิงหรือถูกทำลาย เป็นต้น

การบริหารจัดการกิจการทางศาสนาอิสลามของสำนักงานศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม รัฐเคดาห์ดารุลอามาน ปี 2008 จะครอบคลุมส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษาอิสลาม การใช้กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายบุคคล ตลอดจนการบริหารและจัดการทรัพย์สินต่างๆของคณมุสลิมทั้งของส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินของส่วนรวม ดังนั้น อาศัยอำนาจตามความกฎหมายในมาตรา 52 ได้ระบุว่า สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดาห์ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นสำหรับทรัพย์สินวากัฟทั้งวากัฟทั่วไปหรือวากัฟเฉพาะ และทรัพย์สินเหล่านี้ไม่สามารถย้ายกรรมสิทธิ์ หรือมอบหมายกรรมสิทธิ์ หรือเปลี่ยนผู้ถือครองได้ ทั้งที่เป็นที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ หลังจากได้จดทะเบียนภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานศาสนาอิสลามเท่านั้นตามที่ระบุในมาตรา 53 และในมาตรา 47 ได้ระบุว่าทรัพย์สินต่างๆรวมทั้งที่ดินหรือสิ่งอื่นนอกเหนือที่ดิน สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดาห์ต้องนำมาบริหารจัดการตามระเบียบที่ได้กำหนด และยังได้ระบุอีกว่า สำนักงานสามารถนำรายได้ต่างๆจากทรัพย์สินที่มีอยู่นำไปดำเนินกิจการทางธุรกิจได้ เช่น การลงทุน และรายได้จากการดำเนินการทางธุรกิจนั้น ยังสามารถนำไปลงทุนต่อได้ ตามกฎหมายและบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามได้อनुมัตไว้

จากข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ในขณะที่ประเทศมาเลเซียมีที่ดินและสินทรัพย์วากัฟเป็นจำนวนมาก ในปี 2006 มีจำนวนที่ดินรวม 11,375 แปลง และมีอาคารรวม 431 หลัง (Ghazali bin Hj. Abd. Rahman, 2009 : 8-9) และในรัฐเคดาห์รัฐเดียวมีที่ดินวากัฟทั้งวากัฟทั่วไปหรือวากัฟเฉพาะ ที่ได้ลงทะเบียนในนามสำนักงานศาสนาอิสลามเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่เป็นที่ดินวากัฟทั่วไป มีจำนวน 1,762 แปลง และมีเนื้อที่ 52,164.88942 เฮกตาร์ หรือประมาณ 521.64.8894 ตร.กม. ส่วนที่ดินวากัฟเฉพาะ มีจำนวน 141 แปลง และมีเนื้อที่ 111.0187207 เฮกตาร์ หรือประมาณ 1.110188 ตร.กม. (Majlis Agama Islam Negeri Kedah Darul Aman, 2009: ภาคผนวก) ไม่รวมที่ดินที่ยังไม่ลงทะเบียนในนามของสำนักงานอีกหลายแปลง จากทรัพย์สินวากัฟอยู่ในปัจจุบัน สำนักงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการต่างๆทางศาสนา เช่น สร้างมัสยิด สร้างสุเหร่า สร้างสุสาน สร้างโรงเรียน สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า และสถานที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น หรือนำผลประโยชน์จากการให้เช่าหรือลงทุนที่ดินเหล่านั้นนำไปใช้ในหลายด้าน เช่น ทุนการศึกษา ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยธรรมชาติ ให้ทุนแก่ผู้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สร้างหรือต่อเติมหรือซ่อมแซมมัสยิด สุเหร่า โรงเรียน เป็นต้น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยให้ความสนใจค่อนข้างน้อย การบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟของรัฐเคดาห์ โดยเลือกการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดาห์ เนื่องจากพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชะกาดและวากัฟเริ่มแรก เกิดในรัฐเคดาห์ตามหลักฐานที่มีอยู่ (Ghazali bin Hj. Abd. Rahman, 2009 : 8-9) จากกฎหมายดังกล่าวได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้แล้วรัฐ

เกะหะ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีอารยธรรมที่เก่าแก่มาบนพื้นแผ่นดินมาเลเซีย และเกะหะถูกปกครองโดยอำนาจของสยามในศตวรรษที่ 8 และหลังจากศตวรรษที่ 18 เกะหะก็ตกอยู่ภายใต้ อำนาจของสยามอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งสยามส่งมอบเกะหะให้กับอังกฤษตามสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม พ.ศ. 2452 ดังนั้นจากรากฐานเดิมเคยตกอยู่ใต้อำนาจของไทยย่อมมีวัฒนธรรมประเพณี เช่นเดียวกับคนมุสลิมในประเทศไทย และในขณะเดียวกันวิถีการดำรงชีวิตตามกรอบศาสนาส่วนใหญ่ของรัฐมีความใกล้เคียงกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน ซึ่งเชื่อว่า หากมีการศึกษาอย่าง ลึกซึ้งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรที่สินวากัฟสู่การประยุกต์ใช้ ในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. Megat Abdul Rahman และคณะ (2006) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการพัฒนาที่ดินวากัฟ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่ดินวากัฟที่ไม่ได้ใช้งานและไม่ได้รับการพัฒนา มันไม่ใช่เป็นปัญหา ใหม่ และปัญหานี้ผู้จัดการมรดกของที่ดินวากัฟในประเทศนี้จะเผชิญอยู่ตลอด ปัจจัยที่ก่อให้เกิด ที่ดินวากัฟไม่ได้รับการพัฒนาเป็นที่ทราบกัน แม้ว่าบางหน่วยงานมีการพัฒนาแล้ว แต่ก็มีข้อจำกัด เฉพาะด้านเท่านั้น เช่น การก่อสร้างมัสยิด โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา และสุสาน ส่งผลให้สถาบัน วากัฟในประเทศล้มเหลวในการสร้างรายได้ที่สามารถนำมาใช้ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร กำหนดวิธีการและกลยุทธ์ใหม่ๆ เพื่อจัดตั้งระบบของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และฐานข้อมูลทันสมัยที่สามารถจัดการที่ดินวากัฟของทุกๆรัฐ ซึ่ง กระบวนการเช่นนี้ สามารถพัฒนามิติใหม่ที่ดินวากัฟ สู่เป็นอำนาจทางเศรษฐกิจที่ถูกซ่อนไว้ เป็นเวลาช้านาน นอกจากนี้แล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องสร้างความตระหนักและถ่ายทอด ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและกลยุทธ์ในการพัฒนาที่ดินวากัฟแก่ชาวมลายูเซีย ทั้งนี้เพื่อสามารถแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินวากัฟหรือที่ดินที่ทำป็นัยกรรมเพื่อวากัฟในหนทาง ของพระองค์อัลลอฮ์ ตลอดจนที่ดินเหล่านี้สามารถให้ผลประโยชน์เต็มรูปแบบของการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชนได้

2. Yusmawati Binti Yusop และคณะ (2004) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ บทบัญญัติเกี่ยวกับการทดแทนทรัพย์สินวากัฟในรัฐมะละกา จากศึกษาพบว่า การทดแทนทรัพย์สิน วากัฟเป็นวิธีการที่จะรักษาและพัฒนาทรัพย์สินวากัฟ จนทำให้เกิดประโยชน์ทรัพย์สินนั้นได้อย่างมี ประสิทธิภาพขึ้น และการวิจัยในครั้งนี้มีสิ่งค้นพบใหม่ คือ 1) มีหลายกรณีที่มีการทดแทนทรัพย์สิน วากัฟโดยผ่านกระบวนการระบบชুরอ(ปรึกษาหารือ) 2) ทุกกรณีที่เสนอให้มีการทดแทนทรัพย์สิน

วากัฟนั้นต้องผ่านความเห็นชอบของมุฟตีของรัฐก่อน และ3)ในกรณีที่จำเป็นที่จะเกิดปัญหาในภายหลัง ผู้ที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการ โดยด่วน

3. Ahmad Zaki Hj. Abd. Latiff (2006) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของการบริหารทรัพย์สิน วากัฟและผลต่อการพัฒนาการศึกษาของชาวมุสลิมในมาเลเซีย ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพมีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุดกับการพัฒนาสถาบันการศึกษาเมื่อเทียบกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ดังนั้นการบริหารทรัพย์สินวากัฟของสถาบันการศึกษา จะต้องดำเนินการในรูปแบบสมัยใหม่ โดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มีความโปร่งใส บริหารอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนที่รัดกุม ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและฝ่ายที่รับผิดชอบด้านทรัพย์สินวากัฟ ควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถาบันการศึกษาอิสลาม ดังนั้นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ดูแลทรัพย์สินวากัฟ จะต้องมีความมุ่งมั่นในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาทรัพย์สินเหล่านี้ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของชาวมุสลิม การบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ศาสนาอิสลามได้กำหนด และสอดคล้องกับการจัดการในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ขณะนี้ ชุมชนยังขาดความเข้าใจอันดีของการวากัฟ นับเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ทรัพย์สินวากัฟที่เกี่ยวกับการศึกษา ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และชาวมุสลิมจำนวนมาก ยังคงยึดติดกับความช่วยเหลือของรัฐบาลในเรื่องของการศึกษาลูกหลานของพวกเขา แต่ก็ไม่ปฏิเสธการเตรียมระบบ โครงสร้างพื้นฐานการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลมาเลเซีย

4. Siti Mashitoh Mahmood (2007) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดตั้งโครงการวากัฟเงินทองตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามและกฎหมายของประเทศ และการประยุกต์ใช้ในประเศมาเลเซีย จากการศึกษพบว่า ทรัพย์สินต่างๆที่สามารถให้วากัฟได้นั้น ไม่จำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้เท่านั้น แต่การวากัฟนั้นสามารถทำได้กับทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วย เช่น เงินทอง สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐต้องเป็นผู้กำกับดูแลทรัพย์สินเหล่านั้นเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น และต้องยืนยันว่าการจัดการทรัพย์สินวากัฟในปัจจุบัน สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ดังนั้น การจัดตั้งโครงการวากัฟเงินทองถือเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับสังคมเศรษฐกิจร่วมสมัยที่สามารถใช้ในการพัฒนาประเทศ การใช้กฎหมายอิสลามที่เกี่ยวกับธุรกิจสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งผลกำไรที่ดี พร้อมกับสามารถแบ่งเบากภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินในการพัฒนาทรัพย์สินวากัฟของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐที่มีอยู่ด้วย ข้อกำหนดและระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้อง ที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถรองรับได้ในบริหารจัดการทรัพย์สินหรือเงินทองวากัฟ เพื่อทรัพย์สินเหล่านี้ให้ผลประโยชน์มากที่สุดได้ในอนาคต ทั้งนี้และทั้งนั้นขึ้นอยู่กับสำนักงานศาสนาอิสลาม หากมีความคิดริเริ่ม มีความมุ่งมั่น และมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบในฐานะผู้กำกับดูแลและจัดการทรัพย์สินแต่เพียงผู้เดียวของประเทศตามบริบทที่

ได้อภิปรายนี้ สามารถกระตุ้นและส่งเสริมให้สังคมมีการบริจาคทรัพย์สินนุญริยะห์ หรือวากัฟ ให้มากขึ้น ซึ่งผลของการบริจาคย่อมมีผลดีต่อผู้บริจาคเอง พร้อมสามารถพัฒนากิจการทางศาสนาอิสลามและพัฒนาคนในชาติได้อีกด้วย

5. Yulia Damayanti (2004) ได้ศึกษาเรื่อง การลงทะเบียนและการทดแทนทรัพย์สินวากัฟตามหลักการของศาสนาอิสลามและกฎหมายของอินโดนีเซีย : กรณีศึกษาที่กรุงเมดาน ประเทศอินโดนีเซีย จากการศึกษาพบว่า กระบวนการวากัฟทรัพย์สินจะสมบูรณ์ได้ เมื่อทรัพย์สินนั้นได้รับการบันทึกและลงทะเบียนไว้ที่สำนักงานวากัฟตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ ส่วนเหตุผลที่สามารถทดแทนทรัพย์สินวากัฟได้นั้น 1) เมื่อทรัพย์สินนั้นๆไม่สามารถจะใช้ประโยชน์ได้ตามเจตนารมณ์ของผู้มอบ 2) เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผลของการทดแทนทรัพย์สินวากัฟสามารถให้ประโยชน์ได้ตามเจตนารมณ์ของการมอบ ส่วนผลจากการศึกษาภาคสนามพบว่า ทรัพย์สินวากัฟอีกมากมายที่ยังไม่ลงทะเบียนที่สำนักงานวากัฟ ดังนั้นทางรัฐควรให้ความสะดวกในการดำเนินการดังกล่าว และให้โอกาสแก่ผู้มอบเพื่อดำเนินการที่สำนักงาน และงานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวากัฟ ควรให้ความรู้และความเข้าใจบทบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการวากัฟแก่สังคม เพื่อให้ทรัพย์สินวากัฟที่เป็นกรรมสิทธิ์ของพระองค์อัลเลาะห์นั้นได้รับการรักษาอย่างดี และสามารถให้ผลประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างต่อเนื่องตลอดไป นอกจากนี้แล้วยังได้เสนอต่อหน่วยงานของรัฐ เมื่อมีการพัฒนาที่ดิน ณ ที่แห่งหนึ่งควรไต่รตรงถึงสภาพของที่ดินเสียก่อน เมื่อพบว่าที่ดินเหล่านี้เป็นที่ดินวากัฟ รัฐต้องดำเนินการทดแทนที่ดินแห่งอื่นให้ โดยไม่มีปรับลดทั้งทางด้านกายภาพหรือด้านราคาของที่ดินวากัฟนั้นๆ

6. Ahmad al-Risuniy (2001) ศึกษาเรื่อง การวากัฟในอิสลาม ศึกษาประเภทและผลที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินวากัฟ จากการศึกษาพบว่า กระบวนการวากัฟได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องเริ่มจากสมัยแรกของอิสลามจนถึงสมัยปัจจุบัน และเป้าประสงค์ของการวากัฟทรัพย์สินมีมากมาย เช่น ชี้นำให้สังคมได้รำลึกถึงโลกหน้า แสดงความขอบคุณต่อพระผู้เป็นเจ้า ประกันความต้องการพื้นฐานของสังคม สร้างนิสัยสังคมเพื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น และจากการศึกษาพบอีกว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวากัฟโดยส่วนใหญ่แล้วนำไปพัฒนาคนทั้งทางด้านจิตใจ ด้านคุณธรรม และด้านการศึกษา และผลประโยชน์เหล่านี้ถูกแบ่งไว้ในประเภทต่างๆ คือ ร้อยละ 27 สำหรับผู้ยากไร้ ร้อยละ 11 สำหรับมัสยิด ร้อยละ 11 เช่นกันสำหรับโรงเรียน ร้อยละ 9 สำหรับผู้เดินทาง ร้อยละ 8 สำหรับการศึกษาาระบบดั้งเดิม ร้อยละ 7 สำหรับสถานที่เลี้ยงคนไร้ความสามารถ ร้อยละ 5 สำหรับมัสยิดหะรอมและมัสยิดมะคีนะห์ ร้อยละ 5 สำหรับคนจน และ ร้อยละ 17 สำหรับกิจการอื่นๆ

7. Ahmad Abu Zaid (2000) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบการวากัฟทรัพย์สินในอิสลาม จากการศึกษาพบว่า ในยุคหลังๆนี้ เกิดความพยายามที่ได้รับผลสำเร็จในการกระจายความรู้ ความเข้าใจ

ในหมู่ชาวมุสลิมในเรื่องของการวักฟและผลประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวักฟ ตลอดจนบทบาทของการวักฟในการสร้างอารยธรรมอิสลาม นอกจากนี้พบว่าผลประโยชน์จากทรัพย์สินวักฟสามารถให้การดูแลชาวมุสลิมด้านสังคมและสุขภาพ ตลอดจนให้การส่งเสริมการศึกษา โดยเฉพาะนักวิชาการและนักศึกษา และความพยายามนี้จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบและวิธีการในการจัดการทรัพย์สินวักฟ ตลอดจนการลงทุนทรัพย์สินวักฟที่มีอยู่ในธุรกิจต่างๆที่สอดคล้องกับหลักของศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงนโยบาย และรูปแบบการจัดการทรัพย์สินวักฟ ของสำนักงานศาสนาอิสลามในเมืองอลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์
2. เพื่อศึกษาประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวักฟ และแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงนโยบาย และรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินวักฟของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกดะห์ได้อย่างชัดเจน
2. ทราบถึงประโยชน์ที่สังคมได้รับจากทรัพย์สินวักฟ และแนวทางการพัฒนาในอนาคต

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินวักฟในประเทศมาเลเซียปัจจุบัน โดยเน้นศึกษาถึงนโยบาย รูปแบบของการจัดการ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวักฟ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต โดยใช้สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์มาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งมีระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาดังนี้

- 1.1 นโยบายของรัฐบาลกลางแห่งมาเลเซียและรัฐบาลท้องถิ่นของรัฐเกดะห์ที่มีต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินวักฟ

1.2 วิธีการได้ของทรัพย์สิน wakaf และรูปแบบของการจัดการทรัพย์สิน wakaf ทั้งประเภททั่วไป และประเภทเฉพาะ

1.3 ศึกษาผลประโยชน์ที่สังคมสามารถได้รับจากทรัพย์สิน wakaf ทั้งทางด้านการพัฒนากิจการทางศาสนาอิสลาม ด้านการศึกษา ด้านสังคม เป็นต้น

1.4 ศึกษาแนวทางการพัฒนาเชิงบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf ในอนาคต ซึ่งจะครอบคลุมถึงการนำเสนอโครงการต่างๆ หรือเสนอวิธีการและรูปแบบต่างๆ ที่สามารถรวบรวมทรัพย์สิน wakaf อาจเป็นสินทรัพย์หรือเงินสดในอนาคต

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสามารถตรวจสอบข้อมูลที่ได้ การวิจัยครั้งนี้จึงได้กลุ่มตัวอย่างต่างๆ คือ

2.1 ผู้อำนวยการสถาบัน wakaf ชะกาต และฮัจญ์ (Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR)

2.2 ผู้บริหาร หัวหน้างานฝ่าย wakaf สำนักงานศาสนาอิสลาม

2.3 เจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามที่รับผิดชอบฝ่ายทรัพย์สิน wakaf

2.4 ผู้บริหาร และครูสอนโรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเคอร์เนอ์ (Ma'had Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah)

2.5 นักเรียนโรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเคอร์เนอ์

2.6 ผู้ดูแลเด็กกำพร้าที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า

ทั้งนี้ การได้มาของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจึงมีวิธีการที่หลากหลายด้วยกัน ได้แก่

- การได้มาของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเจาะจง เช่น ผู้อำนวยการสถาบัน wakaf ชะกาต และฮัจญ์ ผู้บริหารสำนักงาน หัวหน้าฝ่าย wakaf และเจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามที่รับผิดชอบด้าน wakaf

- การได้มาของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการได้รับการแนะนำจากกลุ่มเจาะจง เช่น หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารโรงเรียน

- การได้มาของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีบังเอิญ

3. การดำเนินเก็บข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยนี้ มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ประสานงานกับสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดาห์ เพื่อขออนุญาตรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 สํารวจสภาพทั่วไปของสถานที่ที่จะเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายวกัฟเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

3.3 ประสานงานกับสถาบันวกัฟ ชะกาต และฮัจยฺ (Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR) เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

3.4 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถาบันวกัฟ ชะกาต และฮัจยฺ ถึงนโยบายและการจัดการทรัพย์สินวกัฟของรัฐบาลกลางในมาเลเซีย

3.5 สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวกัฟ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดาห์

3.6 สัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กกำพร้า

3.6 สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเคอร์เซอร์ Ma'had Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah

3.7 สัมภาษณ์ครูสอนอัลกุรอานและนักเรียนที่กำลังศึกษาที่โรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเคอร์เซอร์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

3.8 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยประชุมแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างคณะผู้วิจัย

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยมีการร่างคำถามสำหรับสัมภาษณ์ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดถี่ถ้วน

4. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาสามารถตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่ และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่เพียงใด มีปริมาณข้อมูลที่เพียงพอหรือไม่ และข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องอย่างแท้จริงหรือไม่ ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลได้เน้น 3 ด้าน คือ

1. ด้านของข้อมูล เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีความแตกต่างกัน มีช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะสามารถยืนยันความถูกต้องของข้อมูลได้ หากแหล่งที่มาของข้อมูลมีความแตกต่างกัน แต่เนื้อหาของข้อมูลสอดคล้องกัน และถ้าเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกันแต่ได้ข้อมูลในลักษณะเดียวกัน ก็สามารถยืนยันความถูกต้องของข้อมูลได้เช่นเดียวกัน

2. ด้านผู้วิจัย ในระหว่างการดำเนินการวิจัยนี้ นักวิจัยแต่ละท่านจะร่วมกันเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาประชุมตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้

และจัดทำสรุปผล ทั้งนี้หากมีความแตกต่างในข้อมูลที่ได้รับ คณะผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวซ้ำในภาคสนาม

3. ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการที่หลากหลายในการรวบรวมข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยเชื่อการใช้วิธีการที่หลากหลายเช่นนี้ทำให้เก็บข้อมูลที่ได้รับมามีความน่าเชื่อถือและถูกต้องมากขึ้น

5. การวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินแบบอุปนัย คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นในขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ของข้อค้นพบในการวิจัย ในการรายงานผลการวิจัยได้รายงานเป็นเรียงความเชิงบรรยาย ประกอบกับข้อความสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสังเกต

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินวากัฟในอิสลาม

อิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานแก่มวลมนุษยชาติแห่งสากลโลก ทั้งนี้ เพื่อเป็นทางนำในการดำรงชีพบนโลกนี้และชี้นำมนุษย์เพื่อสู่โลกหน้าอย่างมีความสันติและปลอดภัย นอกจากนี้แล้วศาสนาอิสลามยังเป็นศาสนาที่ครอบคลุมระบบต่างๆ ตามความต้องการของชีวิตมนุษย์ เช่น ระบบครอบครัว ระบบทางสังคม ระบบทางเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบการศึกษา และระบบอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ความจำเป็นพื้นฐานประการหนึ่งของมนุษย์ คือ มนุษย์ต้องการกิจกรรมต่างๆทางเศรษฐกิจมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต ปรัชญาเศรษฐกิจในอิสลามได้กำหนดหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการวางระบบเศรษฐกิจ ซึ่งหลักการเหล่านี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักความศรัทธา และหลักการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ คือ

ประการแรก คือ ทรัพย์สินต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ ล้วนพระองค์อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสร้าง ดังนั้นพระองค์ท่านนั้นเป็นผู้มีสิทธิอันสูงสุดต่อทรัพย์สินทั้งหมด ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า :

((وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ))

(سورة آل عمران : 189)

ความว่า : และสำหรับพระองค์อัลลอฮ์นั้น คือเจ้าของแห่งฟากฟ้าและพื้นแผ่นดิน และพระองค์ทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง (อาละอิมรอน : 189)

ดังนั้น ผู้ที่ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ต้องสำนึกเสมอว่าทรัพย์สินทั้งหมดนั้นมาจากพระองค์ ส่วนความพยายามที่จะได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นหน้าที่ของบ่าวที่ต้องเฝ้าหาด้วยความจริงใจและจริงใจ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่มีความจำเริญโดยมีเงื่อนไขว่าต้องไม่สร้างความเดือดร้อนและความเสียหายให้แก่ผู้อื่น พระองค์ทรงกำชับในเรื่องดังกล่าวนี้ว่า :

((فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ))

(سورة الجمعة : 10)

ความว่า : ครั้นเมื่อพวกเจ้าละหมาด(ญุมอะฮ์)เสร็จแล้ว พวกเจ้าจงกระจายแยกย้ายไปตามพื้นแผ่นดินและจงแสวงหาความ

โปรดปรานของอัลลอฮ์ และจงรำลึกถึงอัลลอฮ์ให้มากๆเพื่อว่า
พวกเจ้าจะประสบความสำเร็จ (อัลญุมอะฮ์ : 10)

ประการที่สอง มนุษย์ คือสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐที่พระองค์อัลลอฮ์ได้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็น
เคาะลีฟะฮ์(ตัวแทนของพระองค์อัลลอฮ์ที่พิทักษ์รักษาโลกนี้) ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า :

«وَاذْكُرْ رَبَّكَ لَلْمَلَكِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً»

(سورة البقرة : 30)

ความว่า : และจงรำลึกถึงครั้งเมื่อพระองค์ได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่า แท้จริงข้าจะมีผู้แทนคนหนึ่งมาเป็นเคาะลีฟะฮ์ใน
พิภพ(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 30)

ส่วนทรัพย์สินต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของมนุษย์นั้น ถือเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่ง
ที่พระองค์ได้ประทานแก่มนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจะพิสูจน์ว่า มนุษย์นั้นสามารถปฏิบัติตนและภักดีต่อ
พระองค์อัลลอฮ์ในฐานะเป็นป่าวของพระองค์ได้หรือไม่ ในฐานะเขาเป็นเคาะลีฟะฮ์ของพระองค์
สามารถบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นหรือว่าเขาได้แจกจ่ายผลประโยชน์
จากทรัพย์สินนั้นต่อผู้อื่นในสังคมด้วย ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า :

«وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ

فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ» (سورة الأنعام : 165)

ความว่า : และพระองค์คือผู้ที่ทรงให้พวกเจ้าเป็นผู้สืบแทนใน
แผ่นดิน และพระองค์ได้เทิดบางคนของพวกเจ้าเหนือกว่าอีกบาง
คนหลายชั้นเพื่อที่พระองค์จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์
ได้ประทานแก่พวกเจ้า แท้จริงเจ้าของเจ้านั้นทรงเป็นผู้รวดเร็วใน
การลงโทษ และพระองค์นั้นทรงเป็นผู้ทรงชอบอภัยโทษทรง
เมตตายิ่ง (อัลอันอาม : 165)

พระองค์ได้ตรัสอีกว่า :

((وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن
بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمَنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا)) سورة النور : 50

ความว่า : อัลลอฮ์ทรงสัญญากับบรรดาผู้ศรัทธาในหมู่พวกเจ้า
และบรรดาผู้กระทำความดีทั้งหลายว่า แน่นอนพระองค์จะทรง
ให้พวกเขาเป็นตัวแทนสืบช่วงในแผ่นดิน เสมือนดังที่พระองค์
ทรงให้บรรดาชนก่อนพวกเขาเป็นตัวแทนสืบช่วงมาก่อนแล้ว
และพระองค์จะทรงทำให้ศาสนาของพวกเขาซึ่งพระองค์ทรง
โปรดปรานเป็นที่มั่นคงเป็นเกียรติแก่พวกเขาและแน่นอน
พระองค์จะทรงให้พวกเขาได้รับความปลอดภัย หลังจากความ
กลัวของพวกเขาโดยที่พวกเขาจะต้องเคารพภักดี
ข้าไม่ตั้งภาคีอื่นใดต่อข้า (อัลนุร : 55)

ประการที่สาม มนุษย์ต้องตระหนักเสมอว่า ทรัพย์สินที่เขาครอบครองนั้นต้องได้รับการ
พิสูจน์จากพระองค์อัลลอฮ์ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่ให้ประโยชน์ต่อชีวิตเขาในโลกนี้ แต่อย่ามองว่า
ทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นเป้าหมายอันสุดท้ายของชีวิตเขา หากแต่มันเป็นเพียงแค่เลี้ยวหนึ่งของ
เครื่องมือการใช้ชีวิตที่สั้นๆ ในโลกนี้เท่านั้น อัลลอฮ์ได้ตรัสในเรื่องดังกล่าวนี้ว่า :

((وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا
أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ))
سورة القصص : 77

ความว่า : และจงแสวงหาสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ประทานแก่เจ้าเพื่อ
วันโลกหน้า และอย่าลืมส่วนของเจ้าแห่งโลกนี้ และจงทำ
ความดีเสมือนกับที่อัลลอฮ์ได้ทรงทำความดีแก่เจ้า อย่า
แสวงหาความเสียหายในแผ่นดิน แท้จริงอัลลอฮ์ไม่ทรงโปรด
ปรานผู้บ่อนทำลาย (อัลเกาะศ็อศ : 77)

นอกจากจะเป็นแค่เลี้ยวเดียวแล้ว ทรัพย์สินทั้งหมดจะถูกตรวจสอบจากอัลลอฮ์
ในวันโลกหน้าว่า ท่านใช้ถูกต้องตามครรลองและวัตถุประสงค์ที่พระองค์กำหนดไว้

หรือไม่ ดังหะดีษที่รายงานโดยท่านมูอาซุ บิน ญะบัล เราะฎียัลลอฮุอันฮู เล่าว่า ท่านศาสนทูตมุหัมหมัด คือลลลอฮุอะลยฮะสลัม ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ไว้ว่า :

(لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عَمَلِهِ فِيمَا أْفَنَاهُ وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَا فَعَلَ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ وَعَنْ جَسَدِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ)
رواه الترمذي : 2417

ความว่า : เมื่อวันกิยามะฮ์มาถึงจะไม่มีใครที่สามารถวางเท้าของเขาลงได้จนกว่าเขาจะถูกสอบสวนในเรื่องของอายุของเขาที่เขาได้ใช้ไป และสอบถามความรู้ของเขาได้ใช้ในเรื่องใด และการได้มาซึ่งทรัพย์สินของเขาได้มาอย่างไรและนำไปใช้ในเรื่องใด และร่างกายของเขาว่าเขาได้ใช้ไปในหนทางไหนบ้าง? (Al-Tarmize,n.d. : 2417)

ดังนั้น อิสลามจึงได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อด้านเศรษฐกิจ เพราะเป็นหลักพื้นฐานอันสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์จะเห็นได้ชัดจากหนึ่งในหลักปฏิบัติห้าประการที่อิสลามได้กำหนดสำหรับมุสลิมทุกคน คือการจ่ายชะกาตประจำปี ไม่ว่าจะเป็นกรณี ชะกาตเงินทอง ชะกาตการค้า ชะกาตฟิตรีเราะฮ์ ชะกาตปศุสัตว์ ชะกาตจากผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

ส่วนกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจตามแนวทางของอิสลามนั้น จะครอบคลุมหลายๆ ด้านที่สัมพันธ์กัน เช่น การบริจาคตานทั่วไป หรือ เสาะคะกอส การจ่ายชะกาต หรือการบริจาคตานภาคบังคับ) และการการบริจาคตทรัพย์สินวากัฟ เป็นต้น ซึ่งการบริจาคตในทุกกรณีที่กำลังกล่าวมาแล้วนั้น ต้องเป็นการบริจาคตด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์หวังความโปรดปรานจากอัลลอฮ์เพียงผู้เดียวเท่านั้นและสิ่งจะบริจาคตต้องเป็นสิ่งที่ผู้บริจาคตชอบด้วย มิใช่บริจาคตในส่วนตนเองไม่ต้องการหรือไม่ชอบแต่ประการใด ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า :

((لَنْ تَأْكُلُوا الْبَرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ))
(سورة آل عمران : 92)

ความว่า : พวกเจ้าจะไม่ประสบกับความดีจนกว่าพวกเจ้าจะบริจาคตจากทรัพย์สินที่พวกเจ้าชื่นชอบ และทุกสิ่งๆ ที่พวกเจ้าได้บริจาคตออกไปนั้น แท้จริงอัลลอฮ์ทรงทราบในสิ่งที่พวกเจ้าบริจาคตไปอย่างแน่นอน” (อาละอิมรอน : 92)

มีรายงานว่า “ท่านอุมัร เราะฎิยัลลอฮุอันฮู ได้สั่งกำชับให้พนักงานเก็บภาษีอย่าเลือกเอาสัตว์ที่ดีที่สุดของประชาชน แต่ให้พวกเขาจ่ายภาษีด้วยความเต็มใจ”

1.2 เงินและทองตามข้อกำหนด จะต้องจ่ายภาษี 2.5 เปอร์เซ็นต์ ดังหะดีษที่รายงานโดยท่านอาลี บิน อบีฏอลิ๊บ เราะฎิยัลลอฮุอันฮู จากท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ได้กล่าวว่า :

(... فإذا كانت لك مائتا درهم وحال عليها الحول ففيها خمسة دراهم...)

رواه أبو داود : 1573

ความว่า : “ ดังนั้นหากท่านมีเงินอยู่ 200 เหรียญเงิน และครบรอบปีพอดี ท่าน จะต้องจ่ายชะกาต 5 เหรียญเงิน” (Abu Dawud,n.d : 1573)

1.3 ทรัพย์สินที่เตรียมทำการค้า ถูกกำหนดจ่ายภาษีเพราะเป็นทรัพย์สิน ที่ได้นำออกไปหมุนเวียน โดยจะต้องจ่าย 2.5 เปอร์เซ็นต์เท่ากับชะกาตเงินและทอง :

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ))

سورة البقرة: 267

ความว่า : “ โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริจาคส่วนหนึ่งจากบรรดาสิ่งดีๆ ในสิ่งที่พวกเจ้าแสวงหาไว้ และสิ่งที่เราได้ให้ออกมาจากดิน” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 267)

ท่านอิมาม อิบน์ ญะรียร์ อัญญาอะบะรีย์ ได้อธิบายความของอายะฮ์ข้างต้นว่า : “ความหมายของคำสั่งให้บริจาคส่วนหนึ่งจากบรรดาสิ่งดีๆ ที่พวกเจ้าแสวงหาจากการกระทำของพวกเจ้านั้นคือจากการค้าขายหรือจากการผลิตผลจากเครื่องเงินและทอง” (Atabariy,2000 :5/555)

1.4 สิ่งเพาะปลูกและผลไม้ โดยกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของ จ่ายภาษี 10 เปอร์เซ็นต์หากเพาะปลูกตามธรรมชาติและ 5 เปอร์เซ็นต์หากเพาะปลูกโดยใช้อุปกรณ์เข้ามาช่วย การปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นไปตามแนวทางของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม อัลลอฮ์ได้ตรัสในเรื่องดังกล่าวว่า :

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ))

سورة البقرة: 267

ความว่า : “ โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริจาคส่วนหนึ่งจากบรรดาสิ่ง
ดีๆในสิ่งที่พวกเจ้าแสวงหาไว้ และสิ่งที่เราได้ให้ออกมาจากดิน” (อัลบะ
เกาะเราะฮ์ : 267)

ท่านมุญาฮิด ได้อธิบายความหมายของคำว่า : “สิ่งที่เราได้ให้ออกมาจาก
ดิน หมายถึงจากบรรดาผลผลิตที่ได้มาจากการเพาะปลูก” (al-Tabarie,2000 :5/555)

2. พัยอ หมายถึงทรัพย์สินที่ได้จากศัตรูในสภาพที่มีการประนีประนอมโดยไม่มีการ
สงครามแต่อย่างใด อัลลอฮ์ได้ตรัสถึงเรื่องดังกล่าว ว่า :

((مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ)) سورة الحشر : 7

ความว่า : “ และสิ่งใดที่อัลลอฮ์ทรงให้หรือซุลของพระองค์ยึดมาจาก
ชาวเมือง (ชาวกุฟฟาร) สิ่งนั้นย่อมเป็นสิทธิของอัลลอฮ์และรซูล และ
ญาติสนิทและเด็กกำพร้า และผู้ขัดสนและผู้เดินทาง เพื่อมันจะได้
หมุนเวียนระหว่างผู้มั่งมีของพวกเจ้าเท่านั้น ” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 267)

พัยอสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.1 ญิซยะฮ์ คือจำนวนเงินที่ถูกเรียกเก็บจากชาวเมืองที่แพ้สงครามและไม่ยอมเข้ารับ
อิสลาม ซึ่งอิสลามเรียกลุ่มนี้ว่า “ ซิมมียะฮ์ ” พวกเขາเหล่านั้นจะได้รับการปกป้องคุ้มครองและสิทธิ
เสรีภาพในทุกๆด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมายอิสลาม ท่านอุมัร ได้กำหนดภาษีดังกล่าวโดยเก็บเป็นเงิน
24 เหริญเงินต่อปีต่อคน ท่านได้ผ่อนผันภาษีดังกล่าวต่อเด็ก สตรี คนชราและพิการ

2.2 คอรอญญ์ คือ จำนวนเงินภาษี ที่ท่านเรียกเก็บบนแผ่นดินที่มุสลิมยึดครองมาโดย
การใช้กำลัง อันได้แก่ แผ่นดินเปอร์เซีย ขามและอียิปต์

2.3 อัลอูซร คือภาษี ที่เรียกเก็บจากพ่อค้าวานิชที่นำสินค้ามาขายในช่วงศึกสงคราม
และอยู่ในเขตแดนมุสลิม มีรายงาน ว่า “ พ่อค้าคนหนึ่งได้เขียนหนังสือถึงท่านอุมัรว่า “ ขอให้ท่าน
อนุญาตให้เราเข้าไปทำค้าขายในดินแดนของท่าน เราจะจ่าย 10 เปอร์เซนต์จากทรัพย์สินของเรา”
หลังจากท่านอุมัร ได้ปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะหาบะฮ์ และมีมติ เห็นชอบต่อการขอร้องของคน
นั้น

3. **ฆอนิมะฮฺ** คือทรัพย์สินที่กองทหารยึดได้จากการทำสงคราม ทรัพย์สินดังกล่าวจะถูกแบ่งออกเป็น 5 ส่วน อัลกุรอานได้กล่าวความว่า :

((وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) سورة الأنفال : 41

ความว่า : ท่านทั้งหลายจงทราบเถิดว่า แท้จริงสิ่งที่พวกเจ้าได้มาจากทำศึกนั้น แนนอนหนึ่งในห้าของมันนั้นสำหรับอัลลอฮ์ และรอซูล และญาติที่ใกล้ชิด และบรรดาเด็กกำพร้า และบรรดาผู้ขัดสนคน และผู้เดินทาง หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และสิ่งที่เราได้ให้ลงมาแก่บ่าวของเราในวันแห่งการตอบแทน การจำแนกกระหว่างการศรัทธาและการปฏิเสธ คือวันที่ทั้งสองเผชิญกัน และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง (อัลอันฟาล : 41)

นอกจากแหล่งรายได้ของรัฐที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีรายได้อื่นๆอีกที่อิสลามได้รณรงค์ส่งเสริมให้ศาสนิกทำการบริจาคทานโดยไม่บังคับ ซึ่งเป็นการบริจาคที่สามารถให้ผลประโยชน์แก่รัฐอิสลามและประชาชนในรัฐนั้นๆ การบริจาคประเภทนี้มีชื่อเรียกหลากหลาย อาทิ การบริจาคทรัพย์สินวากัฟ การบริจาคทานทั่วไป หรือเรียกว่า การเสาะดาเกาะฮฺ หรือว่า คอยรอต ซึ่งคำสองคำนี้เป็นที่นิยมใช้มากในสังคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมมุสลิมในประเทศแถบตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย และไทย เป็นต้น ซึ่งชื่อที่ได้กล่าวมานั้น อาจมีข้อแตกต่างไปในบางเรื่องของการจำกัดความและเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละชื่อ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์ผู้บริจาคด้วยว่าจะมีเจตนารับบริจาคแบบใดอย่างไร

ส่วนการบริจาคทรัพย์สินวากัฟ หรือ วากัฟนั้น นับเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการช่วยเหลือ ขกฐานะ และสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจสำหรับประชาชาติมุสลิมและยังเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งได้มาความดี ความโปรดปราน และบุญอันล้นหลามจากพระองค์อัลลอฮ์แก่ผู้ที่บริจาคทรัพย์สินวากัฟ ดังที่ท่านนบีมุหัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ได้กล่าวว่า :

(إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة : إلا من صدقة جارية . أو علم ينتفع به . أو ولد

صالح يدعو له) رواه مسلم : 1631

ความว่า : “เมื่อคนมุสลิมเสียชีวิตลง กิจการของเขาจะถูกตัดขาดทั้งสิ้น ยกเว้นสามประการนี้เท่านั้น คือ การบริจาคทานที่ได้รับผลบุญอย่างถาวร

หรือความรู้ที่ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ หรือถูกที่เป็นคนคิดได้ดำรงขอ
 วิจารณ์ต่อเขาอยู่เสมอ” (Annawawie, 1998 : 1631)

ท่านอิมามนะวะวี¹ กล่าวว่า : “การบริจาคทานแบบญะริยะฮ์ หรือที่ได้รับผลบุญอย่างถาวร
 นั้น หมายถึงการบริจาคทรัพย์ในลักษณะของการwakfนั่นเอง ” (Annawawie ,1998 :11/85)

การบริจาคทรัพย์สิน wakf ในอิสลามได้เริ่มต้นในสมัยของท่านนบีมุหัมมัด คืออัลลลอฮ์อะ
 ลัยฮุวะสสลัม ซึ่งท่านได้สร้างมัสยิดหลังแรกบนเนื้อที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่หมู่บ้านกูบาอ'¹
 หลังจากท่านได้อพยพสู่ดินแดนมะดีนะฮ์ หลังจากนั้นท่านได้สร้างมัสยิดที่เมืองมะดีนะฮ์ขึ้น ซึ่ง
 เป็นที่รู้จักในนามมัสยิดนะวะวี หมายถึง มัสยิดของท่านนบีมุหัมมัด คืออัลลลอฮ์อะลัยฮุวะสสลัม
 เป็นมัสยิดหลังที่สองที่ท่านได้สร้างขึ้นมาหลังจากที่ท่านเดินทางมาถึงเมืองมะดีนะฮ์ ส่วนแนวทาง
 ปฏิบัติที่ได้ปรากฏในยุคของท่านนบีและเศาะหาบะฮ์ มีรายงานว่าเศาะหาบะฮ์เกือบทุกท่านได้
 ดำเนินการปฏิบัติในเรื่องนี้ เช่น ท่านมูอาซ บิน ญะบัล ท่านซัยด บิน ยะบิต ท่านสะอัด บิน อับย
 วิกกอซ ท่านคอลิด บิน วะลีด ท่านสอ์ด บิน อุบะดะฮ์ ท่านอุกบะฮ์ บิน อามิร ท่านหุญญาอิม
 บินดี อับบักร์ และเศาะหาบะฮ์อื่นๆอีกมากมาย อิบน์หะญัร ได้กล่าวว่า มีรายงานจากท่านญะบิร
 บิน อับดุลลอฮ์ เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ ซึ่งท่านได้กล่าวว่า :

" ما بقي أحد من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم له مقدرة إلا وقف
 وأشار الشافعي رضي الله عنه إلى أن هذا الوقف بالمعروف حقيقة شرعية لم تعرفه
 الجاهلية "

ความว่า : “ ไม่มีเศาะหาบะฮ์ของนบีคนไหนที่พวกเขามีความสามารถ
 เว้นแต่พวกเขาจะwakfกันทุกคน ” และท่านอิมามชาฟีอี²ได้กล่าวว่า
 การwakfนั้นถือเป็นสิ่งที่ประเสริฐในทางบทบัญญัติศาสนาอิสลาม
 ซึ่งไม่เคยรู้จักในสมัยญาฮีลียะห์ ” (อิบนุอับน์หะญัร, มปป. : 5/235)

وقال الشافعي رحمه الله: وأكثر دور مكة وقف.

ความว่า ท่านอิมามชาฟีอี² ได้กล่าวว่า บ้านส่วนใหญ่ในเมืองมักกะฮ์
 เป็นทรัพย์สิน wakf (<http://www.islamdoor.com/k/wakef.htm>)

¹ กูบาอ์ คือ ชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตมหานครมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ห่างจากมัสยิดนะวะวี
 ประมาณ 10 กิโลเมตร

เช่นเดียวกันกับชาวอิฟรียะฮ์หนึ่งได้ทำพินัยกรรมต่อท่านนบีมุหัมมัด คืออัลลอฮ์อะลัยฮะสัลลัม ว่า : “ หากเขาเสียชีวิตในศึกสงครามอุหุด²แล้ว เขาจะมอบสวนอินทผลัมเจ็ดแห่งแก่ท่านนบีมุหัมมัด คืออัลลอฮ์อะลัยฮะสัลลัม และได้มอบหมายให้ท่านนบี คืออัลลอฮ์อะลัยฮะสัลลัม เป็นผู้ดำเนินการตามที่ท่านเห็นชอบ เมื่อสงครามได้ยุติลงแล้ว ปรากฏว่าชาวอิฟรียะฮ์นั้นได้เสียชีวิต และสวนทั้งเจ็ดได้เป็นสมบัติของท่านนบีคืออัลลอฮ์อะลัยฮะสัลลัม หลังจากนั้นท่านนบีได้บริจาคสวนทั้งหมดเป็นสมบัติวากัฟ นับแต่นั้นมาการบริจาคทรัพย์สินวากัฟได้แผ่ขยายวงกว้างตลอดระยะเวลาสมัยเศาะหาบะฮ์ตามที่ท่านนบีได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างมาตลอด เช่นเดียวกับการปฏิบัติของท่านของอุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ เราะฎียัลลอฮุอันฮู ที่ได้บริจาคที่ดินคอบบ์เป็นทรัพย์สินวากัฟ ดังปรากฏในรายงานว่า “ ฉันได้รับที่ดินแห่งหนึ่งที่ฉันไม่เคยได้ทรัพย์สินใดเลยที่มีค่ามากกว่านี้ ท่านจะให้ฉันทำอะไร ? ท่านนบีกล่าวว่า “ท่านอาจจะทำการเก็บกักตัวที่ดินนั้นไว้ แล้วทำการบริจาคผลประโยชน์ของมันเป็นทานกุศล” ดังนั้นท่านอุมร์ก็ได้ทำการบริจาค โดยที่ดินจะไม่ถูกขาย หรือยกให้ใคร หรือสืบทอดเป็นมรดก โดยท่านยกประโยชน์ของมันให้แก่คนยากจน ญาติพี่น้อง ทาส และค่าใช้จ่ายในการสู้รบในหนทางของอัลลอฮ์ แยกผู้มาเยือน และคนเดินทางที่ขาดเสบียง และอนุญาตสำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลทรัพย์สินนั้นนำประโยชน์มาใช้กับตัวเองเท่าที่เหมาะสม และอนุญาตเช่นกันสำหรับเพื่อนๆของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น แต่ห้ามครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์เป็นของตัวเอง “ หลังจากนั้นกระบวนการบริจาคทรัพย์สินวากัฟได้แพร่ขยายสู่ทั่วโลกอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะโลกมุสลิมจะมีหน่วยงานระดับกระทรวงหรือกรมมารับผิดชอบบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟ (ISESCO สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552 จาก (www.isesco.org.ma/arabe/publications/Wakf/page2.php#))

นิยามของวากัฟ

นิยามเชิงภาษา

คำว่า วากัฟ หมายถึง การจำกัดและการห้าม (Ibn Manzur,nd.: 9/359)

Al- Faiyumie กล่าวว่า “คำว่า วากัฟ ใช้ในความหมายเดียวกันกับ คำว่า วักฟีน หรือ เมาวกุฟ ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินที่บริจาคในหนทางของอัลลอฮ์ในลักษณะวากัฟ”(al-Faiyumie,nd. 2/839)

² สงครามอุหุด คือสงครามที่เกิดในบริเวณเทือกเขาที่มีชื่อว่า อุหุด ซึ่งเป็นเทือกเขาที่มีความยาวประมาณ 6 กิโลเมตร ปัจจุบันอยู่บริเวณซานเมืองมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย สงครามนี้เกิดขึ้นระหว่างกองทัพของมุสลิมกับกองทัพของชาวกุเรซหมักกะฮ์ ในปีที่ 2 ฮิจญะเราะฮ์ศักราช สิ้นสุดลงด้วยชัยชนะเป็นของกองทัพมุสลิม

นิยามเชิงวิชาการ

นักวิชาการมุสลิมและหน่วยงานที่กำกับดูแลเรื่องทรัพย์สินวากัฟ ได้นิยามคำวากัฟมากมาย ที่อาจแตกต่างกันไปในเชิงของสำนวนและภาษา แต่ส่วนใหญ่แล้วยังคงวางอยู่ในความหมายเดียวกันแม้จะมีสำนวนที่แตกต่างกัน พอนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ก.นิยามของนักวิชาการ

Al-Sharbiniy ได้นิยาม วากัฟ ว่า คือ การจำกัดทรัพย์สินที่สามารถใช้ประโยชน์จากมันได้ พร้อมกับดำรงไว้ซึ่งประโยชน์ตลอดกาลโดยที่ตนเองไม่สามารถใช้ประโยชน์จากมันได้ (Al-Sharbiniy, 1997 : 2/485)

Ibn Qudamah ได้นิยาม วากัฟ ว่า “คือ การจำกัดครอบตัวทรัพย์สินและอุทิศผลประโยชน์ของมัน (Ibn Qudamah, 1992 : 8/184)

Al-Tuwaijiriy ได้ให้นิยาม “การวากัฟ คือ การจำกัดครอบตัวทรัพย์สิน(แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง)และอุทิศผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับประโยชน์โดยหวังผลบุญจากอัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่และเกรียงไกร(สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2552 จากเว็บไซต์ <http://www.islamhouse.com>)

ข.นิยามของหน่วยงาน

สถาบันวากัฟ ชะกาต และฮัจญ์แห่งชาติมาเลเซีย ได้นิยาม คำวากัฟ ว่า “ทรัพย์สินที่ผู้บริจาคถูกจำกัดในการใช้และรับผลประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขาย การมอบให้แก่ผู้อื่น การมอบเป็นมรดก หรือมอบเป็นพินัยกรรม และกำหนดให้รักษาตัวของทรัพย์สินนั้น” (Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji – JAWHAR สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552 จากเว็บไซต์ <http://www.jawhar.gov.my>)

สำนักงานการบริหารทรัพย์สินวากัฟแห่งชาติอาหรับเอมิเรตส์ ได้นิยาม คำวากัฟ ว่า “การจำกัดทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากการเป็นเจ้าของโดยผ่านกระบวนการบริจาคเพื่อให้ผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่อนุญาต” (Wizarah al Haj wal Aqaf สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2552 จาก <http://www.awqaf.ae>)

จากนิยามข้างต้นสามารถสรุปว่าการบริจาคทรัพย์สินวากัฟ(วากัฟ) หมายถึง การบริจาคทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์โดยวิธีการเฉพาะ และมอบผลประโยชน์เหล่านี้แก่บุคคลที่ผู้บริจาคได้กำหนดไว้ ส่วนผู้บริจาคไม่สามารถรับประโยชน์หรือรับผลประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้ ไม่ว่าจะเป็

การซื้อขาย การมอบให้แก่ผู้อื่น การมอบเป็นมรดก หรือมอบเป็นพินัยกรรม และกำหนดให้ผู้บริจาคลักษณะวากัฟต้องรักษาทรัพย์สินให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง

ส่วนทรัพย์สินวากัฟ นั้น หมายถึง ทรัพย์สินอาจเป็นที่ดิน สิ่งปลูกก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ อาหาร หรือสิ่งอื่นๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ที่บุคคลหนึ่งได้บริจาคในลักษณะของการวากัฟ เพื่อบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง หรือบุคคลทั่วไป หรือองค์กรที่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ซึ่งอาจจะครอบคลุมถึงในหลายๆด้าน อาทิ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาโรค ด้านการศึกษา ด้านบริหารกิจการศาสนาอิสลาม หรือประโยชน์อื่นๆ

ความประเสริฐของการวากัฟ

ศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมแรงจูงใจให้มุสลิมดำเนินการบริจาคทรัพย์สินวากัฟอยู่เสมอ เนื่องจากความประเสริฐและผลของการบริจาคทรัพย์สินวากัฟจะเกิดขึ้นต่อผู้บริจาคและต่อผู้อื่นอีกมากมาย อับดุลรอซซัค ฮัจยี มุฮัมมัด ได้กล่าวถึง ความประเสริฐ ความสำคัญ ของการบริจาคทรัพย์สินวากัฟที่เอกองค์อัลลอฮ์ทรงบัญญัติไว้ ดังนี้

- 1) ทำให้เกิดการมีทัศนคติที่ดี และคุณค่าของทรัพย์สิน เนื่องจากมนุษย์ทั้งมวลที่อาศัยอยู่บนโลกนี้ ต่างก็มีความประสงค์จะปฏิบัติคุณงามความดี โดยหวังผลการตอบแทน หรือผลบุญ ในโลกหน้า
- 2) ทำให้เกิดการเบาบางภาระหน้าที่ ความสุขสบายต่อผู้ที่ยากไร้ อนาคต และยากจน เนื่องจากเขาก็คือ เป็นบุคคลหนึ่ง ที่มีสิทธิ์ได้รับทรัพย์สินเหล่านั้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการเบาบางภาระหน้าที่ที่ตนเองต้องประสบกับความเหน็ดเหนื่อย ความลำบาก ในการหาปัจจัยยังชีพเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต
- 3) คนร่ำรวยสามารถห่างไกลตัวเองจากการใช้ทรัพย์สินอย่างฟุ่มเฟือย ไร้ประโยชน์ และใช้จ่ายโดยไม่ถูกต้อง
- 4) การมีระบบการบริจาคทรัพย์สินวากัฟ นี้สามารถทำให้ทรัพย์สินอยู่อย่างปลอดภัย มีคุณค่าทั้งสองโลกกล่าวคือ ได้รับประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตร และได้รับผลบุญอย่างไม่หยุดยั้ง ในโลกหน้า

องค์ประกอบและเงื่อนไขของการวากัฟ

สำหรับองค์ประกอบของการวากัฟ นักวิชาการมุสลิมมีทัศนะว่า การบริจาคทรัพย์สินวากัฟที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วย 4 ประการ³ คือ

ประการที่ 1 คือ ผู้ที่บริจาคทรัพย์สิน(อัลวากัฟ) หมายถึง เจ้าของทรัพย์สินที่ได้บริจาค ผู้ที่จะบริจาคในลักษณะของการวากัฟนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ สามัญชนมิใช่เป็นทาส บรรลุศาสนภาวะตามที่อิสลามกำหนดไว้ มีสติที่สมบูรณ์ไม่วิกลจริต นอกจากคุณสมบัติดังกล่าว ผู้บริจาคจะต้องเป็นบุคคลที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นทางกฎหมาย และการบริจาคในลักษณะดังกล่าว จะต้องกระทำด้วยความเต็มใจที่บริสุทธิ์โดยมิได้ถูกบีบบังคับจากผู้อื่น

ประการที่ 2 คือ ทรัพย์สิน(อัลเมวากูฟ) หมายถึง สิ่งของหรือทรัพย์สินที่ผู้บริจาคจะบริจาคในลักษณะวากัฟ จะต้องเป็นสิ่งที่สามารถนำมาเป็นประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถแตะต้องได้ และไม่ขัดต่อหลักการศาสนาแต่ประการใด

ประการที่ 3 คือ ผู้ที่รับประโยชน์(อัลเมวากูฟ อะลยฮ์) หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่ได้จะรับประโยชน์จากการบริจาคทรัพย์สินในลักษณะนี้ กลุ่มเป้าหมายจะมี 2 ประเภท คือ

1) ประเภทเจาะจงเฉพาะบุคคล กล่าวคือ การบริจาคทรัพย์สินวากัฟในลักษณะที่เจาะจงให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อาทิ ที่ดินแห่งนี้ฉันบริจาคลักษณะวากัฟให้กับนาย ก. เป็นต้น

2) ประเภทไม่เจาะจง กล่าวคือ การบริจาคทรัพย์สินวากัฟให้กับกลุ่มคนที่ยากจน กลุ่มแม่หม้าย เป็นต้น โดยไม่เจาะจงให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ประการที่ 4 คือ ส่วนวนที่ใช้ (อัสซิมฮุส) หมายถึง ส่วนวนที่ใช้ในการดำเนินการบริจาคทรัพย์สินวากัฟ การบริจาคทรัพย์สินวากัฟจะถือว่าสมบูรณ์ถูกต้องนั้น เมื่อมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ มีการมอบทรัพย์สินด้วยวาจา เช่น ผู้ที่บริจาคทรัพย์สินกล่าวว่า : ฉันมอบทรัพย์สินนี้ให้เป็นสาธารณะกุศล เป็นต้น หรือมอบทรัพย์สินด้วยการกระทำ เช่น การสร้างมัสยิด เพื่อให้คนได้ทำการละหมาดและอนุญาตให้คนเข้าไปละหมาดได้ หรือการสร้างสุสานและอนุญาตให้นำศพไปฝังได้

ส่วนจำนวนของบริจาคทรัพย์สินวากัฟ นักวิชาการได้แบ่งจำนวน ออกเป็นสองประเภท คือ

1. ส่วนวนที่เจาะจงชัดเจน กล่าวคือ เป็นจำนวนที่บอกกล่าวอย่างชัดเจน เช่น ที่ดินแห่งนี้ฉันมอบให้เป็นที่วากัฟแก่มัสยิดบ้านต้นสนแห่งนี้

³ สามารถดูในรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก หนังสือว่าด้วยบทบัญญัติอิสลาม (หนังสือฟิกฮฺ บาบ อัลวากัฟ) อาทิ al-Mughnie ของ อิบน์ กุฎามะฮฺ เล่มที่ 8 หน้า 184-238, และ Mughnie al-Muhtaj ของซุรบีษนีญ เล่มที่ 2 หน้า : 485-510 ฯลฯ

2. ส่วนที่ไม่เฉพาะเจาะจง เช่น สมบัติของฉันทังหมคนี้เพื่อคนยากคนจน โดยไม่กำหนดบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ประเภทของทรัพย์สินวากัฟ

ส่วนประเภทของทรัพย์สินวากัฟนั้น นักวิชาการอิสลามได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การวากัฟทรัพย์สินสำหรับลูกหลานหรือเครือญาติ (ซุรริย) และทรัพย์สินวากัฟสำหรับการกุศล(คือยริย)

1. การวากัฟทรัพย์สินสำหรับลูกหลานหรือเครือญาติ (ซุรริย) คือ ผลประโยชน์ของทรัพย์สินวากัฟนั้นมอบแก่ลูก หลาน และชนรุ่นต่อไป เช่น นายอาลี มอบที่ดินผืนนี้เป็นวากัฟแก่ลูกหลานของฉันทลอดไป ดังนั้น รายได้หรือประโยชน์จากที่ดินแปลงนี้เป็นสิทธิ์ของลูกหลานอาลีตลอดไป

2. ทรัพย์สินวากัฟสำหรับการกุศล(คือยริย) หมายถึง รายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินวากัฟล้วนใช้ในการกิจการการกุศลหรือผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งทรัพย์สินประเภทที่สองได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทั่วไป และลักษณะเฉพาะ

2.1 ลักษณะทั่วไป คือ ลักษณะของทรัพย์สินวากัฟที่ผู้มอบมิได้ระบุบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรใด ได้รับผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ เช่น นายอาลีได้มอบที่ดินวากัฟเพื่อการผลประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้นผู้ที่ดูแลทรัพย์สินวากัฟลักษณะนี้ มีหน้าที่ต้องดำเนินการลงทุนหรือให้เช่าในลักษณะใดก็ได้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไร แล้วนำผลกำไรเหล่านั้นมาใช้ในกิจการที่ให้ประโยชน์แก่ส่วนรวม ส่วนผู้มอบทรัพย์สินนั้นได้รับผลบุญอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขาดสาย

2.2 ลักษณะเฉพาะ คือ ลักษณะของทรัพย์สินวากัฟที่ผู้มอบได้ระบุบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรเพื่อได้รับผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ เช่น นางมาร์ยัมได้มอบบ้านวากัฟหลังหนึ่งเพื่อเด็กกำพร้า หรือ นางมอบร้านค้าแห่งหนึ่งเพื่อมัสยิด สุเหร่า หรือ โรงเรียน ดังนั้นผู้ที่ดูแลทรัพย์สินวากัฟลักษณะนี้ มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามที่ผู้มอบได้กำหนดไว้เท่านั้น

การเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวากัฟ

ทรัพย์สินวากัฟจะมี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น คัมภีร์อัลกุรอาน หรือหนังสือ เป็นต้น และทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น ที่ดิน อาคาร พาณิชย์ เป็นต้น (Ibn Taimiyah,2005 : 31/275) ซึ่งรายละเอียดจะมีดังนี้

1. ทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ นักวิชาอิสลามโดยส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถทำการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวักฟลักษณะเช่นนี้ได้จากสถานที่หนึ่งสู่อีกสถานที่หนึ่ง หรือจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่ง หากมีความจำเป็นและสามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของผู้มอบ

2. ทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เป็นที่ทราบกันในบรรดานักวิชาการว่า นักวิชาการบางท่านไม่เห็นด้วยกับการทดแทนทรัพย์สินวักฟ แน่นอนนักวิชาการกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวักฟ หากสามารถเคลื่อนย้ายได้หมายความว่าทรัพย์สินนี้สามารถทำการทดแทนด้วยสิ่งใหม่ได้ ดังนั้นกลุ่มนักวิชาการที่ห้ามมิให้ทดแทนทรัพย์สินวักฟแปลว่ากลุ่มนี้ก็ห้ามเคลื่อนย้ายเช่นกัน สำหรับกลุ่มนักวิชาการที่เห็นด้วยกับการทดแทนทรัพย์สินวักฟ⁴ จะมีเงื่อนไขว่าทรัพย์สินที่ทดแทนนั้นต้องสามารถให้ผลประโยชน์ตามเจตนาของผู้มอบได้ แต่นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการทดแทนหรือเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวักฟ นอกจากว่าสถานที่เดิมไม่สามารถใช้การได้ หรือสถานที่แห่งใหม่ ให้ผลประโยชน์ดีกว่าสถานที่เดิมเท่านั้น⁵

⁴ นักวิชาการกลุ่มนี้ คือ นักวิชาการในสำนักหะนะฟีและสำนักหัมบะลี

⁵ รายละเอียดสามารถอ่านได้ในหนังสือ Majmu al-Fatawa, 31/268

บทที่ 3

ลักษณะการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลามของรัฐเคดะห์ ด้านการบริหารทรัพย์สินวากัฟ

ประวัติสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์⁶

หลังจากที่อิสลามเข้ามามีอิทธิพลที่รัฐเคดะห์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นอย่างมาก ซึ่งสุลต่านเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของรัฐทั้งทางการเมืองและกิจการทางศาสนา และมีการแต่งตั้งผู้รู้ศาสนาเป็นที่ปรึกษา จนกระทั่งสมัยสุลต่านอาห์หมัดดาบูคดินมูกรอมซาห์(1854-1879)เริ่มมีการสร้างองค์กรเข้ามาบริหารกิจการอิสลามโดยมีการแบ่งฝ่ายรับผิดชอบเป็นสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายมุฟตี⁷ ฝ่ายกอฎีย์⁸ และอีมามเบอซาร์⁹ จนกระทั่งสมัยการปกครองของสุลต่านอัปดุลฮามิด อิบน์ อัลมัรฮูมสุลต่านอะห์หมัดดาบูคติน (1879-1943) ได้พยายามปรับปรุงการบริหารกิจการศาสนาอิสลามให้เป็นระบบมากขึ้น มีการตั้งชื่อหน่วยงานว่า สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ ที่ลิมนุง อลอสตาร์ ซึ่งมีบทบาทในการทำงานเกี่ยวกับกิจการอิสลาม โดยมีผู้นำสูงสุดคือ ชัยคุลอิสลาม และได้รับการสนับสนุนจากกอฎีย์ การบริหารในขณะนั้นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชัยคุลอิสลาม มีชัยคุลอิสลามเป็นผู้บริหาร และฝ่ายชารีอะห์ มีกอฎีย์เบอซาร์เป็นผู้บริหาร

1. ฝ่ายชัยคุลอิสลาม

ชัยคุลอิสลามเป็นชื่อเรียกสำหรับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหารระดับสูงสุดในสำนักงานกิจการศาสนาอิสลามระดับรัฐ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

ปรับปรุงข้อระเบียบหรือข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการศาสนาอิสลาม

ออกคำวินิจฉัยต่างๆ ทางศาสนาอิสลาม

ควบคุมการทำงานและกิจกรรมต่างๆ ของผู้เผยแพร่ศาสนาอิสลามเพื่อไม่ให้เกิดคำสอนหรือแนวคิดที่บิดเบือน และเบี่ยงเบนจากหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง

⁶ <http://www.maik.gov.my/myportal/index.php?page=sejarah>

⁷ ฝ่ายวินิจฉัยข้อบัญญัติต่างๆ ทางศาสนา

⁸ ฝ่ายพิพากษา

⁹ ผู้นำทางศาสนา

ควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ทั้งจากฝ่ายซัยยิดอิสลาม และฝ่ายชะรีอะห์

2. ฝ่ายชะรีอะห์

ฝ่ายนี้มีกอฎีย์เบอซาร์ เป็นผู้บริหาร ซึ่งมีหน้าเป็นผู้พิพากษาสูงสุดในรัฐ โดยมีขอบเขตการทำงานในเรื่องต่างๆ คือ

ดำเนินการด้านการสมรส การหย่า และการสู่สิน

ดำเนินการลงทะเบียนมุสลิมใหม่

ควบคุมการทำงานของผู้พิพากษาระดับเขต และอิหม่ามประจำมัสยิดต่างๆ

ต่อมาในปี 1952 ได้ก่อตั้งสำนักงานศาสนาอิสลามและขนบธรรมเนียมมลายูในระยะแรก เพื่อการทำงานมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการ 24 คน คือ ผู้บริหารสูงสุด เลขาธิการ นักวิชาการศาสนา 11 คน และ เจ้าหน้าที่ฝ่ายขนบธรรมเนียมมลายู 11 คน

และในปี 1963 ได้พัฒนาสำนักงานนี้ขึ้นในระยะที่สอง เกิดขึ้นมาจากกฎหมายการบริหารกิจการอิสลามประมวลกฎหมายอิสลามรัฐเคดะห์ฉบับที่ 9 ปี 1962) ซึ่งมีการบังคับใช้เมื่อวันที่ 4 เมษายน 1963 การก่อตั้งครั้งที่สองนี้ภายใต้การปกครองของสุลต่านอัลดุฮาติม มุฮัมหมัด ซาห์ (สุลต่านคนปัจจุบัน) มีจุดประสงค์เพื่อช่วยและให้คำปรึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามแก่องค์สุลต่านซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดทางศาสนาอิสลามประจำรัฐ การเปลี่ยนแปลงในระยะนี้กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดผู้บริหารและฝ่ายต่างๆ คือ

- ผู้บริหารสูงสุด
- เลขาธิการสำนักงานกิจการศาสนาอิสลาม
- กอฎีย์เบอซาร์(หัวหน้าผู้พิพากษา)
- นายทะเบียนสำหรับโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม
- เลขาธิการคณะกรรมการฝ่ายชะกาด
- เลขาธิการฝ่ายการคลัง
- นักวิชาการศาสนาอิสลามที่ได้รับการแต่งตั้งจากสุลต่านและได้รับคำปรึกษาจาก

ผู้บริหารสูงสุด จำนวน 5 คน

- นักวิชาการศาสนาอิสลามที่ได้รับการแต่งตั้งจากสุลต่าน จำนวน 5 คน

และในปี 2008 การก่อตั้งสำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ระยะที่สามได้เกิดขึ้น จากพระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม รัฐเคดะห์คาลูลอามาน ปี 2008 บังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2008 เกิดขึ้นภายใต้การปกครองของสุลต่านอัลดุฮาติม มุฮัมหมัด ซาห์ พร้อมๆกับการฉลองครองราชย์ครบรอบ 50 ปี การพัฒนาการในระยะที่สามนี้ ทำให้สำนักงานนี้เป็นหน่วยงานที่

สำคัญในการให้คำปรึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามแก่ผู้แทนประจำรัฐ อาศัยกฎหมายฉบับดังกล่าว สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเกดะห์ต้องประกอบด้วยผู้บริหารและฝ่ายต่างๆ ดังนี้ คือ

- ผู้บริหารสูงสุด	จำนวน	1	ตำแหน่ง
- รองผู้บริหาร	จำนวน	1	ตำแหน่ง
- ผู้ที่ดำรงในตำแหน่งปัจจุบัน	จำนวน	6	ตำแหน่ง คือ
- มุฟตี
 - หัวหน้าพิพากษาฝ่ายชะรีอะห์
 - เลขานุการรัฐบาลประจำรัฐ
 - ที่ปรึกษาด้านกฎหมายประจำรัฐ
 - คลังประจำรัฐ
 - เลขานุการสำนักงานกิจการศาสนาอิสลาม

<http://www.maik.gov.my/myportal/index.php?page=sejarah>

ภาระหน้าที่ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์

Abdul Malek Bin Shaari (2553, มีนาคม 14) ได้เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์ เป็นหน่วยงานสูงสุดที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้แทนประจำรัฐด้านกิจการทางศาสนาอิสลาม และมีหน้าที่ประสานงานและให้คำวินิจฉัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม จัดทำระเบียบหลักสำหรับสำนักงานกิจการศาสนาอิสลามประจำรัฐ มีความรับผิดชอบต่อบรรดามุสลิมและทรัพย์สินของพวกเขาในฐานะเป็นผู้รักษาสีห์เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติทางศาสนา และควบคุมกระบวนการทำงานของสำนักงานและดำเนินการมติที่ประชุมต่างๆ ให้ได้ด้วยดี ส่วนเป้าหมายของสำนักงานศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย

1. เพื่อจัดตั้งสังคมมุสลิมที่รุ่งเรืองตามครรลองของอิสลาม
2. เพื่อสร้างความเป็นพี่น้องกันระหว่างมุสลิมด้วยกันภายในรัฐและสร้างความสามัคคีในระดับชาติ

3. เพื่อดำรงไว้สิ่งที่ดีงาม และห้ามปรามสิ่งชั่วต่างๆ
4. เพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของมุสลิม
5. เพื่ออำนวยความสะดวก ควบคุม และรับลงทะเบียนสถานทางศาสนา และสถานบันการศึกษาทางศาสนาอิสลามทุกแห่งในรัฐเกดะห์

ฝ่ายที่รับผิดชอบในสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์

สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์มีฝ่ายต่างๆ ที่มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกิจการทางศาสนาอิสลาม ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทั่วไป เช่น การบรรจุเจ้าหน้าที่เป็นต้น ลงทะเบียนการเข้าอบรม ประชุม และการสอบเข้าของเจ้าหน้าที่ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานสารบรรณและงานประชุมต่างๆ กำหนดแผนงาน และดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของสำนักงาน ดำเนินการลงทะเบียน และบันทึกในการใช้ครุภัณฑ์ ยานยนต์ และอาคารของสำนักงาน

2. ฝ่ายบัญชี มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

ควบคุมรายได้ของสำนักงานและการคลังให้มีระเบียบและสอดคล้องกับข้อระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจการทางศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ ควบคุมการใช้จ่ายของสำนักงานเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบของสำนักงาน กำหนดงบประมาณประจำปีของสำนักงานโดยประสานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เตรียมเอกสารประกอบต่างๆ ที่ใช้ในการเบิกจ่ายค่าใช้จ่าย ดำเนินการลงทุนอย่างแพร่หลายด้วยการกำหนดแบบแผนและแผนการดำเนินงานในการลงทุนที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ควบคุมการจ่ายเงินเดือนของเจ้าหน้าที่สำนักโดยให้ทำเบิกจ่ายภายในสัปดาห์แรกของเดือนถัดไป สามารถให้ข้อมูลงบประมาณที่เหลือใช้อย่างถูกต้องและฉับไว ดำเนินการออกใบสำคัญรับเงินต่างๆ หลังรับเงินทันทีจากผู้ให้ ให้คำปรึกษาด้านการเงิน และการใช้งบประมาณแก่สำนักงาน

3. ฝ่ายการคลัง มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

ดำเนินการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัดตามกรอบของฝ่ายการคลัง ประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดก มีความรับผิดชอบต่องานคลังของสำนัก ดำเนินการรับคำร้อง และแจกจ่ายให้เงินแก่ผู้ขอ ควบคุมและบันทึกทรัพย์สินของงานคลัง ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของงานคลัง เตรียมรายงานสรุปกิจกรรมประจำปีของงานการคลัง และสถิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เตรียมเอกสารต่างๆ ที่ใช้ประกอบการประชุมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานการคลัง

4. ฝ่ายสารสนเทศ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

กำหนดแผนงาน วิเคราะห์ พัฒนาฐานข้อมูลต่างๆที่ใช้ในสำนักงานจัดทำฐานข้อมูลต่างๆสำหรับที่ดิน วกัฟและงานการคลังให้คำปรึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ให้ความสะดวกในการใช้งานทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์จัดทำเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ภายในและภายนอกสำนักงานดำเนินการในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เช่น การเก็บข้อมูล การใช้ข้อมูล และการเชื่อมข้อมูลกับหน่วยงานอื่น เป็นต้น ดำเนินการประมวล ประสานงาน จัดเก็บ และการใช้ข้อมูลร่วมกัน ควบคุมความปลอดภัยของระบบฐานข้อมูลของทางราชการโดยเฉพาะที่สำนักงานเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย เตรียมการฝึกและให้การอบรมด้านคอมพิวเตอร์แก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน

5. ศูนย์ฝึกอิสลามสุลต่านอับดุลฮาลิม มุฮัมหมัด ชาห์ (Pusat Bimbingan Islam Sultan Abdul Halim Muadzam Shah - PUSBA) ซึ่งเป็นศูนย์ที่มีความรับผิดชอบด้านให้การศึกษาและการอบรมทางศาสนาอิสลามแก่คนที่เข้ารับอิสลามใหม่ โดยมีฝ่ายต่างๆ ที่รับผิดชอบ คือ ฝ่ายบริหารและการเงิน และฝ่ายการศึกษาและการแนะแนว

6. ฝ่ายวกัฟ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้พลเมืองมีการดำเนินการอิดาอะฮ์วกัฟที่สอดคล้องกับภาวะในปัจจุบัน ดำเนินการลงทะเบียนที่ดินและทรัพย์สินวกัฟ การ บริหาร และจัดการให้เช่าที่ดินวกัฟ ดำเนินการรับที่ดินและทรัพย์สินวกัฟ ตลอดจนแจกจ่ายผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินวกัฟ ดำเนินการรับคำร้องต่างๆที่จะใช้ผลประโยชน์จากทรัพย์สินวกัฟ ตรวจสอบบุคคลที่ประสงค์จะวกัฟทรัพย์สิน กำหนดแผนงาน โครงการต่างๆสำหรับพัฒนาและลงทุนทรัพย์สินวกัฟ ดำเนินการรับมอบทรัพย์สินวกัฟในระดับสำนักงาน รักษาทรัพย์สินวกัฟ เพื่อมิให้ถูกบุกรุกหรือแย่งชิงหรือถูกทำลาย เตรียมรายงานสรุปประจำปีและผลสำเร็จของการวกัฟ

ลักษณะการทำงานของฝ่ายวกัฟ

Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali (2553 สิงหาคม 30) ได้ให้สัมภาษณ์แก่คณะผู้วิจัยว่า สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกดะห์ เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลท้องถิ่น ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องวกัฟ ซึ่งมีกฎหมายรองรับในเรื่องของวกัฟ กฎหมายเริ่มมีเมื่อปี 1962 คือกฎหมายการบริหารศาสนาอิสลามรัฐเกดะห์ฉบับที่ 9 1962 ซึ่งระบุว่า “ให้สำนักงานอิสลามรัฐเกดะห์ เป็นเจ้าของและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินวกัฟเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น” กฎหมายฉบับนี้สอดคล้องกับ

รัฐธรรมนูญประเทศมาเลเซีย ที่ร่างขึ้นหลังได้รับเอกราชปี 1957 นั่นคือ การบริหารกิจการศาสนาอิสลามนั้นมอบอำนาจให้รัฐและตุลาการที่ปกครองในรัฐนั้นดำเนินการ จนกระทั่งปี 2008 รัฐบาลท้องถิ่นรัฐเคดะห์ ได้บัญญัติกฎหมายการบริหารกฎหมายอิสลาม เคดะห์ คารูลอามาน 2008 แทนกฎหมายการบริหารศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ฉบับที่ 9 1962 เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น และทัดเทียมกับกฎหมายของรัฐอื่นๆ ในมาเลเซีย

การจัดการทรัพย์สินวักฟของรัฐเคดะห์ ดำเนินการตามกฎหมายอิสลาม (เคดะห์ คารูลอามาน) 2008 มาตรา 52 ระบุว่า “ทรัพย์สินใดๆ ที่ระบุข้างล่างนี้ตามที่กำหนดในระเบียบข้อกำหนด การควบคุม สำนักงานเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ทรัพย์สินเหล่านั้น คือ

- ก. ทรัพย์สินวักฟทั้งวักฟทั่วไปหรือวักฟเฉพาะ
- ข. นาซร์ หรือ บนบานทั่วไป
- ค. สิ่งของทั่วไป ที่ได้รับการสนับสนุนหรือพัฒนาศาสนาอิสลาม ที่เป็นประโยชน์ต่อมุสลิมตามบทบัญญัติของศาสนา

มาตรา 53 ทุกๆ ทรัพย์สินที่ระบุในมาตรา 52 ไม่สามารถย้ายกรรมสิทธิ์ หรือมอบหมายกรรมสิทธิ์ หรือเปลี่ยนผู้ถือครอง ทั้งที่ดินและอสังหาริมทรัพย์หลังจากได้จดทะเบียนภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานศาสนาอิสลามเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้น ทรัพย์สินวักฟ บนบาน หรือ ทรัพย์สินที่รับผิดชอบโดยสำนักงานประจำรัฐ

หลังจากที่มีการร่างกฎหมายฉบับนี้ ทุกๆทรัพย์สินวักฟทั้งที่ดิน บ้าน สิ่งก่อสร้าง และอื่นๆ ต้องขึ้นทะเบียนต่อสำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และรับผิดชอบ โดยมีฝ่ายวักฟดำเนินการบริหารจัดการ ตลอดจนพัฒนาทรัพย์สินวักฟเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้น และสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม

ส่วนหลักการทำงานของฝ่ายวักฟมีดังนี้

1. ดำเนินการรับเรื่องการทำสัญญาและรับมอบทรัพย์สินวักฟจากผู้มอบ
2. ดำเนินการทำคำร้องขอขึ้นที่ดินของรัฐพัสดุเพื่อจัดทำเป็นทรัพย์สินวักฟในกรณีสร้างมัสยิด และสุสาน

3. วางแผน และดำเนินการโครงการ เพื่อพัฒนาทรัพย์สินวักฟให้มีประโยชน์มากที่สุด
4. ติดต่อและประสานงานกับฝ่ายต่างๆเพื่อให้เช่าที่ดินหรือทรัพย์สินวักฟต่างๆ
5. รักษาทรัพย์สินวักฟ เพื่อมิให้ถูกบุกรุกหรือแย่งชิงหรือถูกทำลาย

ลักษณะการทำงานของฝ่ายวักฟมีดังนี้

1. ลักษณะการทำงานที่สำคัญ คือให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้ที่มาติดต่อ

2. ดำเนินการคำร้องขอมอบทรัพย์สินวักฟภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์ หลังจากได้รับเอกสารที่สมบูรณ์จากสำนักงานอิสลามระดับเขต
3. ดำเนินการคำร้องขอขึ้นที่ดินของรัฐพัสดุเพื่อจัดทำเป็นทรัพย์สินวักฟและรับมอบที่ดินวักฟที่มีเอกสารสมบูรณ์ภายในระยะเวลา 3 สัปดาห์ หลังจากได้รับขึ้นจากสำนักงานอิสลามระดับเขต
4. ติดตามการดำเนินงานขอที่ดินของรัฐพัสดุเพื่อเป็นทรัพย์สินวักฟ และดำเนินการหากมีการฟ้องร้องต่างๆ ในทรัพย์สินวักฟดังกล่าวภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์
5. บริหารผลกำไรและแจกจ่ายแก่ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินวักฟทั่วไปในระยะเวลา 3 สัปดาห์ หลังจากวันที่ได้รับคำยื่นขอ
6. ติดตามและควบคุมการมอบประโยชน์จากทรัพย์สินวักฟและแจกจ่ายแก่ผู้ที่ได้รับประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของผู้มอบวักฟอย่างเคร่งครัด
7. ควบคุมในการลงทุนหรือการสร้างผลประโยชน์จากทรัพย์สินวักฟเพื่อให้สอดคล้องตามหลักของข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกดะห์มีกรอบการทำงานและมีภาระหน้าที่อย่างชัดเจนด้านการพัฒนาทรัพย์สินวักฟ

บทที่ 4

นโยบายและการบริหารทรัพย์สิน wakaf ของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกดะห์

ตามนโยบายรัฐบาลของมาเลเซีย สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกดะห์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องการบริหารกิจการทางศาสนาอิสลาม ดังนั้นสำนักงานมีสิทธิ์ครอบครอง และบริหารจัดการต่อทรัพย์สินและที่ดิน wakaf ทั้งนี้เพื่อให้ทรัพย์สินเหล่านี้สามารถให้ผลประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมมุสลิมในมาเลเซียและสังคมมุสลิมในรัฐเกดะห์โดยเฉพาะ ซึ่งในบทนี้คณะผู้วิจัยขอเสนอ นโยบายของรัฐต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf วิธีการได้มาของทรัพย์สิน wakaf รูปแบบของการจัดการทรัพย์สิน wakaf ทั่วไปและ wakaf เฉพาะ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สิน wakaf

นโยบายของรัฐต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf

ในรัฐธรรมนูญของประเทศมาเลเซียที่ร่างขึ้นหลังได้รับเอกราชเมื่อปี 1957 ได้ระบุว่าการบริหารกิจการศาสนาอิสลามนั้นมอบอำนาจให้รัฐและสุลต่านที่ปกครองในรัฐนั้นดำเนินการ ดังนั้นการบริหารทรัพย์สิน wakaf ถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม อำนาจหน้าที่ด้านการบริหารทรัพย์สินเหล่านี้ตกภายใต้การดูแลของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีสุลต่านประจำรัฐทำหน้าที่ดูแลระดับสูง

ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศมุสลิมหนึ่งที่มีที่ดิน wakaf เท่าที่ได้รับการลงทะเบียนมีจำนวน 9,905 Hektar คิดเป็นเงินจำนวน 1.2 ล้านล้านเหรียญมาเลเซีย หรือ ประมาณ 12 ล้านล้านบาทโดยแบ่งเป็นที่ดิน wakaf ทั่วไป 2,186 Hektar และที่ดิน wakaf เฉพาะจำนวน 7,719 Hektar ส่วนหนึ่งที่ดินเหล่านี้เป็นที่ตั้งของมัสยิดและสุสาน ที่จริงแล้วที่ดิน wakaf ในประเทศมาเลเซียยังมีมากกว่านี้อีกที่ยังไม่ได้รับการลงทะเบียนจากทางราชการ (Azri Ahmad, Yayasan Wakaf Malaysia - YWM หรือ Malaysian Awkaf Foundation, www.myadha.blogspot.com/2009/01/yayasan-wakaf-malaysia-ywm.html)

การที่ประเทศมาเลเซียมีทรัพย์สิน wakaf อันมากมายเช่นนี้ เนื่องจากว่ารัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf ดังที่นายอับดุลเลาะห์ บาควียี อดีตนายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย ได้ประกาศนโยบายการบริหารทรัพย์สิน wakaf ในขณะที่ท่านประกาศแผนพัฒนามาเลเซียฉบับที่ 9 โดยมีใจความว่า รัฐบาลมาเลเซีย มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ในประเทศ เช่นที่ดินและทรัพย์สิน wakaf ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานศาสนาอิสลามของแต่ละรัฐ

ดังนั้นสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐ ต้องมีความรับผิดชอบ และต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของชนมุสลิมในประเทศ

(.....www.harakahdaily.net/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=1630:rmk-9-perancangan-yang-bersimpang-siur&catid=1:utama&Itemid=50)

นอกจากนี้แล้ว Dato' Dr. Sohaimi Hj. Mohd Salleh, ผู้อำนวยการสถาบัน Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR (2553, มีนาคม 5) ได้เล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่าในสมัยรัฐบาลของ นายอับดุลเลาะห์ บาดาวิห์ ได้จัดตั้ง Jabatan Wakaf Zakat dan Haji เมื่อ 27 มีนาคม 2004 หน้าที่ของสถาบันนี้ คือ ประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับวากัฟทั้งมาเลเซีย เพื่อให้มีการพัฒนาและเพิ่มรายได้ที่ดินหรือทรัพย์สินวากัฟที่มีอยู่ โดยเฉพาะทรัพย์สินที่ภายใต้การดูแลของสำนักงานกิจการศาสนาอิสลามในแต่ละรัฐ นอกจากนี้แล้วสถาบันได้มีการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพย์สินนั้นด้วย และสำนักงานศาสนาอิสลามแต่ละรัฐเป็นหน่วยงานที่ครอบครองกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินนี้ ซึ่งจะรวมถึงที่ดิน สิ่งปลูกก่อสร้าง ที่จริงแล้วระหว่างรัฐบาลกลางกับสำนักงานกิจการศาสนาอิสลามในแต่ละรัฐ ได้มีการทำงานร่วมกัน โดยทางรัฐบาลกลางมีงบประมาณที่ได้ตั้งไว้เพื่อสนองแผนพัฒนาประเทศมาเลเซียที่ 9 ซึ่งในแผนพัฒนาประเทศมาเลเซียที่ 9 นี้ ได้จัดงบประมาณสำหรับสถาบันนี้ เป็นจำนวน 256,500,000 เหยียมาเลเซีย หรือ 2,565,000,000 บาทโดยประมาณ เพื่อดำเนินโครงการทั้งหมด 23 โครงการทั่วประเทศโดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ด้านวัตถุ เช่น สิ่งปลูกก่อสร้าง มีจำนวน 19 โครงการ มีงบประมาณ จำนวน 244,000,000 เท่ากับ 2,440,000,000 บาท และ 2) โครงการที่มีใช้วัตถุ จำนวน 4 โครงการ มีงบประมาณ จำนวน 12,500,000 เหยียมาเลเซีย หรือเท่ากับ 125,000,000 บาท

ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลกลางของประเทศมาเลเซียได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างมหาศาลในการพัฒนาทรัพย์สินวากัฟผ่านสถาบัน JAWHAR แต่กระบวนการหรือแนวทางในการพัฒนาทรัพย์สินอย่างกว้างขวางระดับประเทศยังไม่เป็นที่พอใจ เนื่องจากทรัพย์สินที่ได้รับจากผู้มอบส่วนเป็นทรัพย์สินที่ไม่ใช่เงินทอง ซึ่งไม่มีหน่วยงานใดที่สามารถนำเสนอโครงการรับมอบวากัฟที่เป็นเงินทองได้ และหน่วยงานที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหน้าที่ในการลงทะเบียนและประสานงานกิจการที่เกี่ยวกับทรัพย์สินวากัฟเท่านั้น ดังที่สำนักงานศาสนาอิสลามหรือสำนักงานกิจการศาสนาอิสลามได้ปฏิบัติมา จนถึงวันที่ 25 มีนาคม 2006 ทางคณะกรรมการประสานงานการคลังแห่งชาติมาเลเซีย (Jawatankuasa Penyelarasan Baitulmal Kebangsaan - JPBK) ได้มีการจัดประชุมใหญ่ระดับชาติที่เมืองตรังกานู เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาในเรื่องดังกล่าว และได้มีมติให้จัดตั้งหน่วยงานระดับชาติที่ทำหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินวากัฟ และในวันที่ 23 กรกฎาคม 2008 รัฐบาลมาเลเซียได้ก่อตั้งองค์กรหนึ่งที่มีชื่อ Yayasan Wakaf Malaysia - YWM หรือ Malaysian

Awkaf Foundation อยู่ภายใต้กำกับดูแลของ JAWHAR ซึ่งเป็นองค์กรมีหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพย์สิน วากัฟและทรัพย์สินทั่วไปของคนมุสลิมเพื่อให้เกิดประโยชน์และทานกุศลอันถาวร (Amal Jariah) ผ่านกระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และด้านอื่นๆที่สามารถให้ประโยชน์แก่คน มุสลิมในประเทศมาเลเซีย และพัฒนาทรัพย์สินวากัฟที่มีอยู่ทั่วประเทศมาเลเซียโดยเฉพาะ ซึ่งมีการ ร่วมมือกับสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐในการดำเนินงาน

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟในประเทศ มาเลเซีย มีนโยบายที่ชัดเจนระดับชาติ มีตัวบทกฎหมายเฉพาะที่สามารถรองรับการบริหารจัดการ มี หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในระดับประเทศเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและสนับสนุน งบประมาณจากรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่น และที่สำคัญคือมีสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐ เป็นผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์และดำเนินการบริหารจัดการทรัพย์สินวากัฟเหล่านี้ได้ด้วยดี

วิธีการได้มาของทรัพย์สินวากัฟของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเกะดะห์

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวากัฟสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกะดะห์ คณะผู้วิจัย ได้รับคำตอบว่า ทรัพย์สินวากัฟที่สำนักงานได้รับมาล้วนเป็นที่ดิน และส่วนใหญ่แล้วที่ดินเหล่านั้น เป็นทุ่งนา สำหรับขั้นตอนที่จะได้มาที่ดินวากัฟ เจ้าของที่ดินต้องดำเนินการผ่านขั้นตอน 2 ระดับ ด้วยกันคือ ขั้นตอนระดับเขต และขั้นตอนระดับรัฐ นอกจากนี้แล้ว การบริจาคให้เป็นที่ดินวากัฟ เท่าที่ได้ดำเนินการในรัฐเกะดะห์จะมี 3 กรณี คือ กรณีแรกเป็นที่ดินที่เจ้าของประสงค์ต้องการบริจาค เอง กรณีที่สองเป็นที่ดินของผู้อื่นที่ต้องการซื้อ แล้วมาแบ่งขายให้แก่ผู้ที่ต้องการบริจาคเป็น ที่ดินวากัฟ ซึ่งในภาษามาลาเซียเรียกว่า วากัฟกาคี - Wakaf kaki ¹⁰ และในกรณีที่สามเป็นที่ดินของ ทางราชการ (Syekh Ahmad Zaki b. Ghazali, 2553 สิงหาคม 30) ซึ่งแต่ละกรณีจะมีขั้นตอนการ ได้มาของที่ดินให้เป็นที่ดินวากัฟนั้น มีดังนี้

กรณีแรกที่ดินที่เจ้าของประสงค์ต้องการบริจาคเอง สำหรับขั้นตอนระดับเขต ต้อง ดำเนินการตามวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รับหนังสือยื่นขอมอบที่ดินวากัฟ พร้อมด้วยเอกสารต่างๆ คือ แบบฟอร์มการขอมอบ ที่ดินวากัฟ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาหนังสือครอบครองที่ดิน และแปลงที่ดินที่จะมอบ ให้เป็นทรัพย์สินวากัฟ

¹⁰ Kaki หมายถึง หน่วยฟุต ซึ่งเป็นหน่วยวัดความยาวและขนาดของพื้นที่ การวากัฟ kaki หมายถึงการขายที่ดิน หนึ่งตารางฟุตเพื่อเป็นทรัพย์สินวากัฟ เพื่อสร้างมัสยิด โรงเรียน หรือเป็นสุสาน

2. เสนอเอกสารต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาสนาอิสลามระดับเขต และเจ้าหน้าที่สำนักงานดำเนินการบันทึกลงในแฟ้มของสำนักงาน พร้อมทำการตรวจสอบหนังสือครอบครองที่ดิน โดยทำการตรวจสอบรายชื่อผู้ที่ยื่นขอมอบทรัพย์สินตรงกับชื่อในเอกสารครอบครองที่ดิน และยืนยันถึงไม่มีการจำนองหรือไปทำธุรกรรมทางการเงินอย่างอื่นบนที่ดินแปลงดังกล่าว

3. เจ้าของที่ดินวากัฟดำเนินการยื่นหนังสือต่อสำนักงานที่ดินระดับเขตในเขตที่ตั้งของที่ดินเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับที่ดิน และต้องดำเนินการทำหนังสือยินยอมจากญาติหรือผู้ครอบครองอื่นหากมีผู้ครอบครองร่วมกันมากกว่าหนึ่งคน หลังจากนั้นจะมีการตรวจสอบสภาพที่ดินเหมาะสมสำหรับสร้างประโยชน์หรือสร้างมูลค่าได้หรือไม่ เป็นที่ดินที่ไม่มีการบุกรุกสร้างจากชุมชนหรือไม่ และเป็นที่ดินที่สามารถดำเนินการได้ตามเจตนาของผู้มอบวากัฟได้ตามสภาพและที่ตั้งของที่ดิน

4. เจ้าของที่ดินวากัฟเตรียมเอกสารรายงานที่ดินวากัฟ ประกอบด้วย เอกสารครอบครองที่ดิน เอกสารที่ระบุขนาดของที่ดินวากัฟ เอกสารรายงานสภาพและลักษณะที่ดิน รายการทรัพย์สินบนที่ดินวากัฟ และเอกสารหรือข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอเอกสารดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามระดับเขตอีกครั้งหนึ่ง

5. เจ้าของที่ดินดำเนินการกรอกเอกสารแบบฟอร์มการทำสัญญาวากัฟ ซึ่งจะครอบคลุมเอกสารต่างๆ คือ เอกสารที่ระบุประเภทของการวากัฟ คือ วากัฟทั่วไปหรือวากัฟเฉพาะ เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลที่ดิน ขนาดและเนื้อที่ของที่ดินที่จะมอบให้เป็นทรัพย์สินวากัฟ เอกสารที่ระบุความประสงค์ของผู้มอบวากัฟ และทำการระบุในเอกสาร โดยเขียนสัญญาลักษณะหรือเขตจำกัดที่ต้องการมอบวากัฟในแปลงที่ดิน นอกจากนี้แล้วเจ้าของที่ดินต้องเตรียมเอกสารหรือแบบฟอร์มที่จะโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์

6. ดำเนินการรวบรวมเอกสารดังกล่าว เสนอต่อสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ เพื่อดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน และจัดพิธีมอบที่ดินให้เป็นที่ดินวากัฟโดยมีการกล่าวสัญญาจากผู้มอบ (Ijab – อียาบ) ให้แก่สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ (Qabul - เกาะบูล)

หลังจากสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้รับมอบที่ดินวากัฟจากผู้มอบแล้ว ทางสำนักงานจะดำเนินการลงทะเบียนเข้าในบัญชีทรัพย์สินวากัฟของสำนักงาน และจะดำเนินการบริหารจัดการทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมมุสลิมในรัฐเคดะห์ (Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali, 2553 สิงหาคม 30)

กรณีที่สอง การwakafฟากี – Wakaf kaki ในการดำเนินการwakafประเภทนี้ จะมีความชัดเจนมาก ถ้าจะเทียบกับการwakafในประเทศเรา เนื่องจากสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคตะห์ได้วางเงื่อนไขและวิธีการต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ผู้จะยื่นขอดำเนินการwakafฟากี ต้องจัดตั้งคณะกรรมการ 1 ชุด เพื่อดำเนินการในเรื่องwakaf ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าคณะกรรมการ เลขานุการ เจริญญิก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี และกรรมการอื่นที่ควรมี
2. ให้คณะกรรมการเตรียมที่ดินที่ต้องการซื้อเพื่อดำเนินการให้เป็นที่ดินwakaf และคณะกรรมการเตรียมงบประมาณที่เพียงพอเพื่อใช้ในการดำเนินการwakaf
3. ให้คณะกรรมการ เขียนโครงการและเตรียมเอกสารต่างๆเพื่อดำเนินการwakaf แล้วเสนอต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐ
4. สำหรับที่ดินจะใช้ในการดำเนินการwakaf เจ้าของที่ดินเดิมต้องโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินแก่สำนักงานสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเสียก่อน และห้ามมิให้คณะกรรมการดังกล่าวดำเนินการรับมอบทรัพย์สินwakafก่อนได้รับอนุมัติจากผู้อำนวยการสำนักงาน
5. ให้คณะกรรมการเตรียมรายชื่อบุคคลเสนอต่อสำนักงานเพื่อที่จะเป็นตัวแทนของสำนักงานในการดำเนินการขายและรับมอบwakaf และผู้ที่จะเป็นตัวแทนได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติมาเลเซียเท่านั้น
6. บุคคลที่เป็นตัวแทนนั้น ต้องได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนัก และได้รับเอกสารการเป็นตัวแทนอย่างเป็นทางการจากสำนักงาน และบุคคลที่เป็นตัวแทนไม่สามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นเพื่อดำเนินการขายและรับมอบที่ดินwakaf แทนกันได้
7. บุคคลที่เป็นตัวแทน สามารถดำเนินการขายและรับมอบที่ดินwakafในเขตรัฐเคตะห์เท่านั้น และต้องแสดงเอกสารการเป็นตัวแทนของสำนักงานที่มีตราของสำนักงานทุกครั้งในการดำเนินการขายและรับมอบที่ดินwakaf
8. คณะกรรมการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดทำแบบฟอร์มwakafฟากี - Sijil wakaf kaki และใบสำคัญรับเงินที่มีตราของสำนักงาน ตามแบบฟอร์มที่สำนักงานได้กำหนด
9. บุคคลที่เป็นตัวแทน ต้องบันทึกการขายที่ดินเพื่อดำเนินการwakaf และส่งมอบจำนวนเงินที่ได้ขายนั้นแก่ฝ่ายการเงินของคณะกรรมการ และบุคคลที่เป็นตัวแทน สามารถรับค่าตอบแทนได้ไม่เกินร้อยละ 10 จากจำนวนเงินที่สามารถขายที่ดินได้ทั้งหมด
10. การดำเนินการขายที่ดินwakafฟากี ต้องไม่เกิน 250,000 เหรียญริงกิตมาเลเซีย หรือประมาณ 2,500,000 บาท โดยได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสำนัก หากเกินจากจำนวนดังกล่าว ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการสำนักงาน

11. คณะทำงานต้องขออนุญาตจากสำนักงาน เพื่อดำเนินการเปิดบัญชีในนามwakf จากอิศการ และต้องขออนุญาตจากสำนักงานทุกครั้งในการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ

12. คณะทำงานต้องเตรียมบัญชีการขายที่ดิน wakf และจำนวนเงินที่ได้มาเพื่อทำการตรวจสอบจากสำนักงาน หากมีความประสงค์ผู้บริหารสำนักงาน โดยร่วมมือกับคณะทำงานสามารถดำเนินการตรวจสอบบัญชีต่างๆ ตามเวลาที่ต้องการ

หลังจากคณะทำงานได้ดำเนินการตามเงื่อนไขและวิธีการที่ได้กล่าวข้างต้น สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์สามารถดำเนินการลงทะเบียนเข้าในบัญชีทรัพย์สิน wakf ของสำนักงาน และจะดำเนินการจัดการที่ดินดังกล่าว ตามเจตนาที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุดตามที่ตั้งเป้าไว้

กรณีที่สามเป็นการขอที่ดินราชการให้เป็นที่ดิน wakf ในการดำเนินการขอที่ดินทางราชการนี้ ประเทศมาเลเซียได้กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งต้องผ่านกระบวนการระดับหมู่บ้านเสียก่อน แล้วเสนอต่อสำนักงานศาสนาอิสลามระดับเขตและระดับรัฐต่อไป และวิธีการดำเนินงานมีดังนี้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านต้องเตรียมเอกสารต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยเอกสารการขอที่ดินของรัฐใช้เป็นที่ดิน wakf แปลงที่ดินที่จะขอมา ขนาดและความกว้างที่ดินที่ต้องการขอ

2. คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอเอกสารต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาสนาอิสลามระดับเขต และสำนักงานจะบันทึกลงในแฟ้มการขอที่ดินของรัฐเพื่อใช้เป็นที่ดิน wakf

3. คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการยื่นหนังสือต่อสำนักงานที่ดินเขตในเขตที่ตั้งของที่ดินเพื่อดำเนินการตรวจสอบสภาพที่ดินเหมาะสำหรับสร้างประโยชน์หรือสร้างมูลค่าได้หรือไม่ ตามที่ได้ขอมา เป็นที่ดินที่ไม่มีการบุกรุกจากชุมชนหรือไม่ และเป็นที่ดินที่สามารถดำเนินการได้ตามเจตนาของคณะกรรมการหมู่บ้านได้ขอมาหรือไม่

4. คณะกรรมการหมู่บ้านเตรียมเอกสารรายงานที่ดิน wakf ซึ่งประกอบด้วย เอกสารครอบครองที่ดิน เอกสารที่ระบุขนาดของที่ดิน wakf เอกสารรายงานสภาพและลักษณะที่ดิน รายการทรัพย์สินบนที่ดิน wakf และเอกสารหรือข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอเอกสารดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามระดับเขตอีกครั้งหนึ่ง

5. เมื่อสำนักงานระดับเขตได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเอกสารแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการเสนอต่อสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์เพื่อเสนอต่อที่ดินประจำรัฐในการขอที่ดินดังกล่าวให้เป็นที่ดิน wakf ต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นคณะผู้วิจัยเห็นว่า สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการ เพื่อได้มาซึ่งที่ดินวากัฟต่างๆ และจากที่ดินดังกล่าวสามารถพัฒนาให้เป็นประโยชน์ทั้งทางด้านการกิจการทางศาสนา ด้านการศึกษา ด้านสังคม และอื่นๆ

รูปแบบของการจัดการทรัพย์สินวากัฟ

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวากัฟ คณะผู้วิจัยได้คำตอบว่า ประเภทของทรัพย์สินวากัฟ โดยเฉพาะที่ดินนั้น จะมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1.) ประเภททั่วไป คือ ทรัพย์สินวากัฟที่ผู้มอบไม่ได้ระบุบุคคลหรือกลุ่มหรือองค์กรที่ได้รับประโยชน์ วากัฟประเภทนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากิจการต่างๆ ทางศาสนา อิสลาม หรือนำไปให้ประโยชน์แก่สังคมมุสลิมทั้งทางศึกษา ทางการแพทย์ ทางสังคม เป็นต้น ซึ่งผู้บริจาคไม่ระบุถึงผลประโยชน์ที่ได้นำไปใช้กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นการเฉพาะ

2.) ประเภทเฉพาะนั้น คือ ทรัพย์สินวากัฟที่ผู้บริจาคได้ระบุว่าที่ดินวากัฟแปลงนี้ หรือประโยชน์จากทรัพย์สินวากัฟนี้เพื่อนำไปใช้ในกิจการของมัสยิด สุเหร่า โรงเรียน สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น

ตามระเบียบที่กำหนดในมาตราที่ 52 ซึ่งระบุว่าสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นต่อทรัพย์สินวากัฟ ในกฎหมายดังกล่าวชี้แจงชัดเจนว่า ทรัพย์สินวากัฟต่างๆ ทั้งที่เป็นวากัฟทั่วไปหรือวากัฟเฉพาะส่วนตกเป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานศาสนาอิสลาม ดังนั้น สำนักงานมีหน้าที่ในการดำเนินการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวตามศักยภาพที่มีอยู่

ส่วนรูปแบบการจัดการทรัพย์สินวากัฟที่สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้ปฏิบัติมานั้น จะแยกตามประเภทของทรัพย์สินวากัฟ กล่าวคือ ทรัพย์สินวากัฟเฉพาะ และทรัพย์สินวากัฟทั่วไป ส่วนการจัดการทรัพย์สินวากัฟเฉพาะนั้น ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้พบคือ

1. สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้ดำเนินการตามเจตนาของผู้มอบทรัพย์สินวากัฟ กล่าวคือ หากผู้มอบได้ตั้งเจตนาว่าที่ดินแปลงนี้เพื่อสร้างศาสนสถานใดที่หนึ่ง เช่น มัสยิด หรือสุสาน หรือสถานศึกษา สำนักงานศาสนาอิสลามจะดำเนินการตามเจตนารมณ์ของผู้มอบวากัฟนั้นๆ

2. ในกรณีที่ผู้มอบวากัฟได้ตั้งเจตนาว่าจะมอบผลประโยชน์ เช่น จากค่าเช่า หรือผลกำไรจากการลงทุนบนที่ดินวากัฟนี้แก่องค์กรใดองค์กรหนึ่ง ดังนั้นทางสำนักงานก็จะดำเนินการตามนั้นด้วยเช่นกัน

3. ในกรณีที่สอง สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ จำเป็นต้องเปิดบัญชีธนาคารของสำนักงานในนามขององค์กรนั้นๆ ตามที่ผู้มอบได้กำหนดไว้กับสำนักงาน

4. สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์จะหักร้อยละ 15 จากค่าเช่าหรือจากการลงทุนหรือจากผลกำไร เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการต่อทรัพย์สินนั้น

ส่วนการจัดการทรัพย์สินวากัฟทั่วไปนั้น ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้พบคือ ทรัพย์สินวากัฟโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นที่ดินและทุ่งนา ดังนั้นทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐจะดำเนินการสำรวจสถานที่ตั้งของที่ดินนั้นๆ ว่าเหมาะสำหรับการดำเนินการอย่างไรบ้าง

1. ถ้าสถานที่ตั้งของที่ดินเหมาะแก่การสร้างสถานสงเคราะห์ เช่น สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า ทางสำนักงานจะร่วมดำเนินการกับหน่วยงานอื่นมาสนับสนุน เช่น สถาบันวากัฟ ชะกาต และฮัจยฺของมาเลเซีย (JAWHAR) จะจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย ตามแผนพัฒนาแห่งชาติ มาเลเซียแผนที่ 9 และจะมีภาคเอกชน คือ PERKIM มาช่วยเหลือสถานสงเคราะห์นั้น ส่วนค่าใช้จ่ายในบ้านเด็กกำพร้า นั้นได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในเดือนรอมดอนซึ่งเป็นเดือนถือศีลอด มีผู้ศรัทธานำอาหารมาบริจาคตลอดทั้งเดือน

2. หากทรัพย์สินวากัฟนั้นเป็นทุ่งนาที่เหมาะสมแก่ปลูกข้าว ทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ จะดำเนินการให้เช่าแก่ผู้ที่สนใจ และจะเก็บค่าเช่าเป็นรายปี

3. ในกรณีที่ที่ดินวากัฟนั้นเหมาะแก่การลงทุนเชิงธุรกิจ ทางสำนักงานจะเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเช่าที่ดินเพื่อดำเนินการเชิงธุรกิจ เช่น สร้างอาคารพาณิชย์ ติดตั้งเสาโทรศัพท์เคลื่อนที่และอื่นๆ

4. รายได้จากการให้เช่าแก่ภาคเอกชนนั้น จะเข้าบัญชีฝ่ายการคลัง (บัญชีลามาล - Baitulmal) ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ และฝ่ายบัญชีลามาลจะดำเนินการในส่วนที่ให้ประโยชน์แก่มุสลิมหรือสังคมมุสลิม ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

ประเด็นการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟ

ถึงแม้ว่านักวิชาการมุสลิมมีความเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟตามที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 2 แต่ทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ในบางกรณีได้ปฏิบัติตามทศนะที่เห็นชอบให้มีการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟได้ กระนั้นก็ตาม มิใช่ว่าสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้ดำเนินการทุกกรณี แต่ทางสำนักงานได้พยายามหาวิธีการอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวักฟนั้นๆ ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สำนักงานจำเป็นต้องดำเนินการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟ โดยให้มีการศึกษาถึงผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายและผลประโยชน์ก่อนและหลังจากเคลื่อนย้าย สำหรับการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวักฟมีขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้าย
2. ต้องผ่านความเห็นชอบจากมูฟตี (ผู้วินิจฉัยทางกฎหมายอิสลาม) ประจำรัฐก่อน
3. ต้องเตรียมการเคลื่อนย้ายโดยมีองค์กรของรัฐและเอกชนให้ความช่วยเหลือ
4. จัดสถานที่แห่งใหม่ที่เหมาะสมกว่าและดีกว่า
5. ในกรณีการย้ายหลุมฝังศพ ต้องขี้อธิบายที่สำนักงานได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ผู้ที่ทำการเคลื่อนย้ายต้องเป็นญาติของศพและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ห้ามมิให้นักข่าวทุกสำนักเข้ามาทำข่าวได้ และมีการตรวจเช็คศพอย่างระมัดระวังและมีการยืนยันความถูกต้องของศพนั้นๆ เป็นต้น

กรณีที่ดินวักฟที่ได้ถูกสร้างเป็นมัสยิดหรือสุสานสำหรับฝังศพคนมุสลิม ซึ่งเป็นกรณีที่สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้ทำการเคลื่อนย้ายนั้น คณะผู้วิจัยได้พบว่า สำนักงานได้ทำการย้ายแล้ว 2 แห่งด้วยกัน คือ มัสยิด Sungai Muda ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนที่ Beris ทำให้มัสยิดถูกจมน้ำ สำนักงานศาสนาอิสลาม ดำเนินการซื้อที่แห่งใหม่เพื่อสร้างมัสยิดแทน และย้ายสุสาน โดยทำการย้ายหลุมฝังศพทั้งหมด 4,000 หลุมจาก Beris ไปยัง Sungai Pau ใช้เวลาในการทำงาน 6 เดือน และอีกแห่งหนึ่ง คือ ย้ายสุสานที่ Tok Seron, Alor Setar เนื่องจากถูกทางรถไฟตัดผ่าน ต้องย้ายหลุมฝังศพทั้งหมด 300 หลุมใช้เวลาทำงานหนึ่งเดือน

ส่วนการทดแทนหรือเคลื่อนย้ายอาคารมัสยิดเท่าที่คณะผู้วิจัยได้พบ คือ ทางสำนักงานได้มีการทดแทนมัสยิดเก่า ซึ่งสร้างมาจากทรัพย์สินวักฟของคนมุสลิม ทางสำนักงานจะดำเนินการประกาศขายส่วนที่สามารถขายได้ แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายรวมกับเงินจากแหล่งอื่นมาสร้างมัสยิดใหม่ทดแทนมัสยิดเก่าที่ไม่สามารถใช้งานได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวากัฟ

อาศัยตามความในมาตราที่ 47 ของกฎหมายกิจการศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้ระบุว่าทรัพย์สินต่างๆรวมทั้งที่ดินหรือสิ่งอื่นนอกเหนือที่ดิน สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ต้องนำมาบริหารจัดการตามระเบียบที่ได้กำหนด และยังได้ระบุอีกว่า สำนักงานสามารถนำรายได้ต่างๆจากทรัพย์สินที่มีอยู่มาไปดำเนินการทางธุรกิจได้ เช่น การลงทุน และรายได้จากการดำเนินการทางธุรกิจนั้น ยังสามารถนำไปลงทุนต่อได้ ตามกฎหมายและบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามที่ได้อนุมัติไว้

จากข้อกำหนดดังกล่าว สำนักงานศาสนาอิสลามอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้นำทรัพย์สินวากัฟหรือรายได้จากทรัพย์สิน ทั้งที่ดินหรือสิ่งอื่นนอกเหนือที่ดิน มาใช้ประโยชน์ตามเจตนาของผู้วากัฟถ้าเป็นประเภทวากัฟเฉพาะ เช่น รายได้จากการทำนํ้านํ้ามอบสำหรับมัสยิดยาบี ดังนั้นสำนักงานศาสนาอิสลามจะเก็บค่าเช่าจากที่ดินดังกล่าว แล้วไปมอบแก่มัสยิดยาบีตามที่ผู้มอบได้ตั้งเจตนาไว้ ส่วนวากัฟทั่วไปนั้น ผู้มอบไม่ได้กำหนดว่าจะใช้เงินเกี่ยวกับสิ่งใด แล้วแต่ความจำเป็นที่สามารถให้ประโยชน์แก่มุสลิม ดังนั้น รายได้จากทรัพย์สินดังกล่าวจะมอบแก่สำนักงานศาสนาอิสลามโดยเข้าบัญชีฝ่ายการคลัง (Baitulmal) แล้วทางสำนักงานจะจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มุสลิมหรือสังคมมุสลิมต่อไป ในกรณีนี้ เช่น สร้างสิ่งก่อสร้าง อาคารพาณิชย์เพื่อให้เช่า หรือสร้างกำแพงรั้ว หรือซ่อมหลังคาสุเหร่า ทั้งหมดนั้นปฏิบัติภายใต้มาตรา 52 กฎหมายการบริหารอิสลาม

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้พบว่าทรัพย์สินวากัฟ ใช้ประโยชน์ในหลายๆด้านด้วยกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. สร้างศาสนสถานเช่นสร้างสุสานเพื่อฝังศพคนมุสลิม หรือสร้างมัสยิดและสุเหร่า ถ้าเราย้อนดูในหลักฐานทางประวัติศาสตร์อิสลาม เราจะพบว่าสถาบันแรกที่ได้รับสถาปนาเป็นสถาบันวากัฟ คือ มัสยิดกูบะ ที่นครมะดีนะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นมัสยิดแห่งแรกที่ท่านนบีมุหัมมัดได้สร้างขึ้น หลังจากท่านได้อพยพมาถึงที่กูบะ ในปี ค.ศ. 622 และ 6 เดือนถัดไปท่านนบีมุหัมมัดได้สร้างมัสยิดนะบะวียซึ่งเป็นมัสยิดหลังที่สอง ณ กรุงมะดีนะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยมีรายงานว่าท่านได้ซื้อที่ดินจากสองพี่น้องเด็กกำพร้าเพื่อสร้างมัสยิดขึ้น ซึ่งท่านเชื่อว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางแห่งพัฒนาสังคมในทุกด้านไม่ว่าด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านปัญญา นอกจากนี้มัสยิดเป็นสถานที่นํ้าสการสำหรับคนมุสลิมต่อพระผู้เป็นเจ้าแล้ว มัสยิดยังเป็นสถาบันการศึกษาแห่งที่สองของโลกมุสลิมถัดจากบ้านอัลออรอม อิบну อบีออรอม ที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ในประเทศมาเลเซีย มัสยิดและสุเหร่าทุกแห่งต้องจัดตั้งบนที่ดินวากัฟ และต้องจดทะเบียนอย่างเป็นทางการจากทางรัฐบาล ดังนั้นการได้มาซึ่งที่ดินที่ตั้งของมัสยิดต้องจดทะเบียนเป็นที่ดินวากัฟด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ที่ดินเป็นที่ตั้งของมัสยิดแล้ว ที่ดินวากัฟของมัสยิดยังสามารถใช้ในเชิงธุรกิจได้ เช่นให้ภาคเอกชนทำการเช่าที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ หรือที่ดินอยู่ในแหล่งชุมชนจะพัฒนาสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ให้เช่า กรณีในรัฐเคดะห์คณะผู้วิจัยได้พบที่เขตปูกีกซือนอ Pokok Sena และเขตเซตบาลิง Baling ซึ่งทางสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้นำทุนจากการคลัง Baitul Mal มาสร้างอาคารพาณิชย์บนที่ดินของมัสยิด โดยมีการแบ่งรายได้ระหว่างมัสยิดกับสำนักงานอิสลาม ส่วนที่ดินที่นาที่สามารถทำนาได้ ก็ให้เช่าทำนาซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เพราะผู้มอบส่วนมากให้ที่นา สำหรับที่นาที่รกร้าง ทางสำนักงานศาสนาอิสลามได้ให้เอกชนเช่าที่สร้างเป็นหมู่บ้านจัดสรรโดยให้สัญญาเช่าครั้งละ 99 ปี ทั้งนี้รายได้ส่วนของสำนักงานทั้งหมดถูกส่งไปยังการคลัง Baitul Mal เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่มุสลิมต่อไป

2. ด้านการศึกษา โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาอิสลามหรือปอเนาะนับเป็นสถาบันการศึกษาแรกที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินวากัฟในแถบแหลมมลายู ซึ่งบรรดาโต๊ะครูในสมัยก่อน ได้ไปศึกษาหาความรู้ ณ เมืองมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลังจากจบการศึกษาแล้วพวกเขาได้อุทิศกายและทรัพย์สินเพื่อพัฒนาการศึกษาของคนมุสลิมในภูมิภาค การศึกษาอิสลามระบบปอเนาะได้แผ่ขยายอย่างกว้างขวางในสังคมมุสลิมโดยเฉพาะปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีเมืองต่างๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษาระบบนี้ คือ ที่ปัตตานีในประเทศไทย รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู รัฐเคดะห์ รัฐเปรัก และที่เซอเบอริงปือโร ในรัฐปีนัง เป็นต้น ดังนั้นบรรดาโต๊ะครูในสมัยก่อนได้รวมตัวกับมุสลิมจัดตั้งสถาบันการศึกษาปอเนาะ โดยส่วนใหญ่แล้วพวกเขาได้มอบทรัพย์สินหรือที่ดินวากัฟแก่ปอเนาะ ทั้งนี้เพื่อสามารถใช้เป็นประโยชน์โดยส่วนรวมต่อไป ในประเทศมาเลเซียสถาบันการศึกษาแรกที่จัดตั้งบนที่ดินวากัฟ คือ โรงเรียนอัลอิตดาต เมืองปีอิกัน รัฐปาหังซึ่งในปัจจุบันเป็นที่รู้จักในนามโรงเรียนมัธยมสอนศาสนาอิสลามอัลอิตดาต อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐปาหัง และมีอีกที่หนึ่งเห็นว่าสถาบันการศึกษาอิสลามแห่งแรกที่ได้จัดตั้งบนเนื้อที่ดินวากัฟ คือ สถาบัน อัลมิสรียะห์ ตั้งอยู่ที่บูกิตเมอร์ดาซัม เซอเบอริงปือโร รัฐปีนัง ซึ่งได้ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1906 และในปีถัดไป ค.ศ. 1907 สถาบันอัลอิกบาลได้ก่อตั้งขึ้นในประเทศสิงคโปร์ (Ahmad Zaki Hj Abd Latiff และคณะ , 2006:4)

จากการสัมภาษณ์พบว่า สถาบันการศึกษาที่เป็นวากัฟในประเทศมาเลเซียโดยส่วนใหญ่แล้ว เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ก่อตั้งขึ้นก่อนที่ประเทศมาเลเซียได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ และเป็นที่ประจักษ์ว่านักเรียนหรือนักศึกษาที่จบมาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลามสามารถเป็นนักวิชาการ ครูสอนศาสนาหรือ Ustaz และนักการศึกษา นอกจากนั้นแล้วศิษย์เก่าโรงเรียนดังกล่าวมิใช่จะชำนาญความรู้ด้านศาสนาอย่างเดียว แต่พวกเขายังสามารถเป็นบุคคลสำคัญระดับชาติอีกด้วย และยิ่งกว่านั้นบุคคลเหล่านี้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ห่างไกลจากปัญหาต่างๆ ทางสังคม เช่น ปัญหาเสพติด และอบายมุขต่างๆ และเป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศาสนาอิสลามแก่สังคม ณ ที่สุเหร่า หรือที่มัสยิดต่างๆ ทั่วประเทศมาเลเซีย ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเขาสามารถสร้างความตระหนักในวงชีวิตทางศาสนาแก่พลเมืองชาวมาเลเซีย ซึ่งคุณงามความดีอันมหาศาลของพวกเขาเช่นนี้ ผลผลิตจากสถาบันอื่นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ นอกเหนือจากการสร้างสถาบันการศึกษาหรือสร้างโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามบนที่ดินวักฟแล้ว รายได้จากประเภทวักฟทั่วไป สามารถแจกทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาวมาเลเซียเพื่อศึกษาต่อต่างประเทศอีกด้วย (Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali, 2553 สิงหาคม 30)

นอกจากนี้แล้ว คณะผู้วิจัยได้พบอีกว่า สถาบันหรือโรงเรียนการท่องจำอัลกุรอาน เช่น Ma'had Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah เป็นสถาบันที่ได้รับผลประโยชน์จากทรัพย์สินวักฟโดยส่วนใหญ่ ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้ได้ถูกก่อสร้างบนที่ดินวักฟ อาคารต่างๆ งบประมาณด้านการจัดการ งบประมาณการดูแลนักเรียน และงบสวัสดิการของนักเรียนล้วนได้รับการวักฟทั้งจากชาวมาเลเซียและบรูไน (Mohamad Mahyudin Yusop, 2553, สิงหาคม 30)

3. พัฒนาด้านสังคมสงเคราะห์ สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานสงเคราะห์สำหรับเลี้ยงคนชรา และเลี้ยงเด็กกำพร้า กรณีที่คณะผู้วิจัยได้พบคือที่ดินวักฟที่โลรอง ซีอรี (Lorong Seri) ชาญเมืองโกดาสือดาร์ แห่งรัฐอลอร์สตาร์ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ ได้มีการสร้างบ้านเด็กกำพร้าผู้หญิงที่นั่น การดำเนินงานโครงการนี้ได้รับความร่วมมือกันสามฝ่ายด้วยกัน คือสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเป็นเจ้าของที่ดิน สถาบัน JAWHAR ซึ่งเป็นสำนักงานวักฟของรัฐบาลกลางเป็นผู้ให้ทุนในการสร้างอาคาร ส่วนสมาคมเพื่อพัฒนาอิสลามแห่งมาเลเซีย (Perstauan Kemajuan Islam Malaysia – PERKIM) ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลเอกชนมาเลเซียเป็นผู้ดูแล ส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับบ้านเด็กกำพร้า นั้นได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไป

4. รายได้ของทรัพย์สินวักฟประเภททั่วไป นอกเหนือจากพัฒนาทางการศึกษา หรือพัฒนาศาสนสถานแล้ว สำนักงานศาสนาอิสลามยังสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย ซึ่งได้แก่ สร้างที่พักอาศัยสำหรับข้าราชการบำนาญคารุสสลีฮิน (Darussalihin) ที่กัวลา มือนีอริง (Kuala Menering) และที่สุโงปีตานิ (Sungai Petani) นอกจากนี้ให้ที่พักอาศัยแล้ว สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ยังได้เปิดสอนให้ความรู้ด้านศาสนาอิสลามแก่ผู้พักอาศัย

ณ ที่นี้ด้วย (Siti Syahiza bt. Ishak, 2553 มีนาคม 5) นอกจากนี้แล้ว สำนักงานยังให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้ยากไร้ ซึ่งทางสำนักงานจะให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ หรือ ให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการที่ไร้ความสามารถ เช่น ซื้อเท้าปลอมให้ หรือซื้อรถเข็นให้ นอกจากนี้ สำนักงานศาสนาอิสลามยังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ซึ่งความช่วยเหลือที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยส่วนใหญ่แล้วทางสำนักงานจะให้เงินมากกว่าเป็นเมล็ดเงิน (Syekh Ahmad Zaki b. Ghazali, 2553 สิงหาคม 30)

ปัญหาในการดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยพบว่า สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์ ได้ประสบปัญหาหลายปัญหาในการดำเนินการบริหารจัดการทรัพย์สิน wakaf ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านการจัดการทรัพย์สิน wakaf ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์มีจำนวนน้อย จากข้อมูลที่คุณผู้วิจัยได้พบ ในสภาพปัจจุบันฝ่ายดำเนินการกิจการทรัพย์สิน wakaf มีเจ้าหน้าที่อยู่ 4 ท่านด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าฝ่าย wakaf ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายข้อมูลและจดทะเบียนทรัพย์สิน wakaf มีจำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายดำเนินการให้เช่า มีจำนวน 1 คน เช่นกัน จากจำนวนนี้ถ้าจะเทียบกับฝ่าย wakaf ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐอื่น เช่น รัฐสลังงอร์ จะเจ้าหน้าที่ฝ่าย wakaf ไม่น้อยกว่า 15 คน ดังนั้นการพัฒนาทรัพย์สิน wakaf ในเชิงธุรกิจ หรือการนำรายได้จากทรัพย์สิน wakaf สามารถให้บริการหรือให้ผลประโยชน์แก่สังคมยังมีขีดจำกัดอยู่ (Syekh Ahmad Zaki b. Ghazali, 2553 สิงหาคม 30)

ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวบวกกับพื้นที่ในความรับผิดชอบของรัฐเกดะห์มีพื้นที่กว้างพอสมควร และปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา อาทิเช่น มีที่ดิน wakaf ที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนเป็นทรัพย์สิน wakaf กับสำนักงานศาสนาอิสลามมีอีกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากว่าที่ดิน wakaf บางแห่งผู้ wakaf ได้เสียชีวิตแล้ว โดยไม่มีญาติคนใดรับผิดชอบโดยตรงในการจัดการทรัพย์สินเหล่านี้ ให้เป็นทรัพย์สิน wakaf ได้

ในบางกรณี ถึงแม้ว่าทางสำนักงานศาสนาอิสลามว่า ที่ดินบางแปลงเป็นที่ดิน wakaf ที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นทรัพย์สิน wakaf ที่สำนักงาน แต่ทางสำนักงานจะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้น ด้วยเหตุผลที่ว่า ไม่มีกำลังพอที่จะไปดำเนินการ ซึ่งกรณีนี้คุณผู้วิจัยได้พบข้อมูลที่โรงเรียนสอนท่องจำอัลกุรอานเคอร์ฆอ - Maahad Tahfiz al Quran Derga - ตั้งที่ Lorong Seri Ujong, Jalan Langgar, เมืองออลอร์สตาร์ รัฐเกดะห์ แต่เมื่อคุณผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนดังกล่าวถึงสาเหตุที่ไม่จดทะเบียนให้เป็นทรัพย์สิน wakaf สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเกดะห์ คำตอบที่

คณะผู้วิจัยได้รับ คือ เป็นความประสงค์ของผู้wakfเอง และผู้จัดการหรือผู้ดูแลทรัพย์สินwakfที่ไม่ต้องการจดทะเบียนกับสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐ เพราะต้องการมีความอิสระในการจัดการทรัพย์สินwakfที่เป็นสถานศึกษา ท่านผู้อำนวยการเล่าต่อไปว่า เมื่อจดทะเบียนแล้ว ทางสำนักงานอิสลามจะเข้าไปควบคุมเรื่องหลักสูตร รายรับรายจ่าย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ทางสำนักงานก็รู้เช่นกันว่าที่ดิน หรือมัสยิด หรืออาคารเรียนเป็นทรัพย์สินwakf (Hj. Yahya bin Saad, 2553 สิงหาคม 30)

2. ที่ดินwakfบางแห่ง ถูกบุกรุกสร้างเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน ซึ่งที่ดินแปลงนี้ทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐจะหาเงินมาซื้อคืนแต่ไม่สามารถที่จะดำเนินการพัฒนาได้ ในกรณีนี้สำนักงานใช้วิธีการเข้าไปเจรจากับผู้อยู่อาศัยเพื่อให้พวกเขาขายบ้านพักที่อยู่อาศัยอยู่ที่แห่งใหม่แทน และในบางกรณี พวกเขาส่วนใหญ่เป็นคนจน ไม่สามารถหาที่ใหม่ได้ หรือไม่มีทุนสำหรับค่าใช้จ่ายในการขายบ้านเรือน ดังนั้นทางสำนักงานจะใช้งบประมาณจากฝ่ายการคลัง – Baitulmal - ของสำนักงานมาให้ความช่วยเหลือพวกเขาสำหรับค่าดำเนินการขายบ้านพักที่อยู่อาศัย นอกจากนี้แล้วทางสำนักงานจะหาที่แห่งใหม่ สำหรับพวกเขาเช่า โดยจะมีค่าเช่าตามที่พวกเขาสามารถจ่ายได้ ส่วนค่าเช่าส่วนใหญ่แล้วจ่ายเป็นรายปี (Siti Syahiza bt. Ishak 2553, มกราคม 14)

แนวโน้มในการพัฒนาด้านการบริหารทรัพย์สินwakfในอนาคต

Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali (2553 สิงหาคม 30)ได้เล่าให้กับคณะผู้วิจัยฟังว่า สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐจะหาเงินมาซื้อคืนผ่านการนำของผู้ผู้อำนวยการสำนักงานจะพยายามมุ่งหาแนวทางในการพัฒนาทรัพย์สินwakfเพื่อให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali เล่าถึงแนวโน้มของการพัฒนาด้านการบริหารและจัดการทรัพย์สินwakfไว้ดังนี้

1. จัดโครงการwakfเงินสด หรือถือหุ้นทรัพย์สินwakf ซึ่งโครงการนี้จะเริ่มดำเนินการในปีหน้า การwakfประเภทนี้ในบางรัฐของมาเลเซียได้ดำเนินการมาแล้ว เช่น รัฐสลังงอร์ และรัฐยะโฮร์ สำหรับรูปแบบwakfประเภทนี้ อาจเป็นการขายหุ้นwakfแก่ผู้ที่ประสงค์ หรือดำเนินการหักเงินบัญชีของผู้ที่ประสงค์จะwakfเป็นรายเดือน หรือซื้อหุ้นในกิจการทรัพย์สินwakfโดยขายหุ้นละ 10 ริงกิต โครงการนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีทรัพย์สิน หรือมีรายได้น้อยมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพย์สินwakfได้ ซึ่งเป็นการบริหารทรัพย์สินwakfเป็นกลุ่ม (Wakaf Mushtarak) วิธีการนี้นำมาซึ่งความเป็นปึกแผ่น ความมีส่วนร่วม ความรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่มุสลิม และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

2. ทำการพัฒนาที่ดินวักฟเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด หลังจากที่มีการสำรวจเมื่อพบทรัพย์สินวักฟที่สามารถสร้างประโยชน์ได้ ก็จะพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละท้องที่ ถ้าปล่อยโดยไร้ประโยชน์ก็ไม่สามารถพัฒนาสังคมมุสลิมได้

3. พยายามจดทะเบียนที่ดินวักฟให้เป็นของสำนักงานมากที่สุด โดยมีการร่วมมือกันระหว่างสำนักงานอิสลามระดับเขต สำรวจที่ดินวักฟที่ยังไม่จดทะเบียนให้มาจดทะเบียนให้ถูกต้อง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและนัยสำคัญต่อไทย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดการทรัพย์สินวากัฟในประเทศมาเลเซีย โดยเน้นศึกษาถึงนโยบาย วิธีการได้มาของทรัพย์สิน รูปแบบของการจัดการ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวากัฟ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต โดยศึกษาการทำงานของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถาบันวากัฟ ชะกาต และฮัจยี (Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR) หัวหน้างานฝ่ายวากัฟ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ เจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนาอิสลามที่รับผิดชอบฝ่ายทรัพย์สินวากัฟ ผู้บริหารและครูสอนโรงเรียนท่องจำอัลกุรอานเดอ์เฮอร์ (Ma'had Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah) ซึ่งการวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการวิจัยครั้งนี้อยู่ 3 ประเด็น คือ นโยบายของรัฐในการจัดการทรัพย์สินวากัฟ รูปแบบการจัดการทรัพย์สินวากัฟ และประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวากัฟ ซึ่งได้ผลการศึกษาได้ดังนี้

1. นโยบายของรัฐในการจัดการทรัพย์สินวากัฟ

จากการศึกษาถึงนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพย์สินวากัฟสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.1 มีตัวบทกฎหมายเฉพาะที่รองรับการจัดการทรัพย์สินวากัฟ ในรัฐธรรมนูญของประเทศมาเลเซียที่ร่างขึ้นหลังได้รับเอกราชเมื่อปี 1957 ได้ระบุว่า การบริหารกิจการศาสนาอิสลามนั้นมอบอำนาจให้รัฐและสุลต่านที่ปกครองในรัฐนั้นดำเนินการ ดังนั้นการบริหารทรัพย์สินวากัฟถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม อำนาจหน้าที่ด้านการบริหารทรัพย์สินเหล่านั้นตกภายใต้การดูแลของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีสุลต่านประจำรัฐทำหน้าที่ดูแลระดับสูง และในปี 2008 สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ ได้ร่างกฎหมายการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม ประจำรัฐเคดะห์คาร์ลฮามานและบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน

2008 เกิดขึ้นภายใต้การปกครองของสุลต่าน अबดุลฮาติม มุฮัมหมัด ซาห์ พร้อมๆกับการฉลองครองราชย์ครบรอบ 50 ปี

การจัดการทรัพย์สิน wakaf ของรัฐเคดะห์ ภายใต้กฎหมายการบริหารกฎหมายอิสลาม (เกดะห์ คารูลอามาน) 2008 มาตรา 52 ได้ระบุว่า สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นสำหรับทรัพย์สิน wakaf ทั้งหมดทั้งปวงหรือ wakaf เฉพาะ และทรัพย์สินเหล่านี้ไม่สามารถขายกรรมสิทธิ์ หรือมอบหมายกรรมสิทธิ์ หรือเปลี่ยนผู้ถือครองได้ หลังจากได้จดทะเบียนภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสำนักงานศาสนาอิสลามเท่านั้น ทั้งที่เป็นที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ และในมาตรา 47 และในมาตรา 53 ได้ระบุว่าทรัพย์สินต่างๆรวมทั้งที่ดินหรือสิ่งอื่นนอกเหนือที่ดิน สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์ต้องนำมาบริหารจัดการตามระเบียบที่ได้กำหนด และยังได้ระบุว่า สำนักงานสามารถนำรายได้ต่างๆจากทรัพย์สินที่มีอยู่ไปดำเนินการทางธุรกิจได้ เช่น การลงทุน และรายได้จากการดำเนินการทางธุรกิจนั้นยังสามารถนำไปลงทุนต่อได้ ตามกฎหมายและบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามได้อนุมัติไว้ ทั้งนี้เพื่อสามารถนำรายได้จากการลงทุนดังกล่าวได้มาใช้ประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมได้

1.2 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ประเทศมาเลเซียหลังจากคนในชาติได้เปลี่ยนเป็นศาสนาอิสลาม ทำให้เกิดอิทธิพลอย่างมากมาต่อระบบต่างๆที่มีอยู่ เช่น ในรัฐเคดะห์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองโดยมีสุลต่านเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของรัฐทั้งทางการเมืองและกิจการทางศาสนาอิสลาม และมีการแต่งตั้งผู้รู้ศาสนาเป็นที่ปรึกษา จนกระทั่งปี 2008 สำนักงานศาสนาอิสลามรัฐเคดะห์เป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานเดียวที่สามารถครอบครองทรัพย์สิน wakaf ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และหน่วยงานนี้มีความรับผิดชอบในการแจกจ่าย จัดการ และลงทุนทรัพย์สินดังกล่าวโดยได้รับความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้ทรัพย์สิน wakaf ดังกล่าวสามารถให้ประโยชน์มากที่สุดแก่สังคม

นอกเหนือจากนี้แล้ว ทางรัฐบาลกลางได้จัดตั้งสถาบัน wakaf ชะกาต และฮัจญ์ (Jabatan Wakaf Zakat dan Haji - JAWHAR) ในปี 2004 ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับประเทศที่ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกลางและหน่วยงานระดับท้องถิ่น และได้มีการสนับสนุนด้านงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาทรัพย์สิน wakaf ที่มีอยู่โดยทางรัฐบาลกลางได้อุดหนุนงบประมาณที่ได้ตั้งไว้เพื่อสนองแผนพัฒนาประเทศมาเลเซียที่ 9 ซึ่งในแผนพัฒนาประเทศมาเลเซียที่ 9 นี้ ได้จัดงบประมาณสำหรับสถาบันนี้ เป็นจำนวน 256,500,000 เหมียมาเลเซีย หรือ 2,565,000,000 บาท โดยประมาณ เพื่อดำเนิน 23 โครงการทั่วประเทศโดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ด้านวัตถุ เช่น สิ่งปลูกก่อสร้าง มีจำนวน 19 โครงการ มีงบประมาณ จำนวน 244,000,000 เท่ากับ 2,440,000,000 บาท

2) โครงการที่มีใช้วัตถุ จำนวน 4 โครงการ มีงบประมาณ จำนวน 12,500,000 เหรียญ มาเลเซีย หรือเท่ากับ 125,000,000 บาท

และที่สำคัญในปี 2008 ประเทศมาเลเซีย ได้ก่อตั้งองค์กรหนึ่งที่มีชื่อมูลนิธิ wakaf แห่งชาติ มาเลเซีย (Yayasan Wakaf Malaysia – YWM) อยู่ภายใต้กำกับดูแลของ JAWHAR ซึ่งเป็นองค์กรมีหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพย์สิน wakaf และทรัพย์สินทั่วไปของคนมุสลิมเพื่อให้เกิดประโยชน์และทานกุศลอันถาวร (Amal Jariah) แก่สังคมมุสลิมในประเทศมาเลเซีย โดยผ่านกระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และด้านอื่นๆที่สามารถให้ประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้แล้วมูลนิธิยังพัฒนาทรัพย์สิน wakaf ที่มีอยู่ทั่วประเทศมาเลเซียโดยเฉพาะ ซึ่งมีการร่วมมือกับสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐในการดำเนินงาน เช่น การลงทุนร่วมกัน เป็นต้น

1.3 สนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลกลางโดยผ่านงบประมาณแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

2. รูปแบบการจัดการทรัพย์สิน wakaf

การจัดการทรัพย์สิน wakaf ที่สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้ปฏิบัติมานั้น จะแยกแยะระหว่างทรัพย์สิน wakaf เฉพาะ และทรัพย์สิน wakaf ทั่วไป

2.1 การจัดการทรัพย์สิน wakaf เฉพาะ สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้ดำเนินการตามเจตนาของผู้มอบทรัพย์สิน wakaf หากผู้มอบได้ตั้งเจตนาว่าที่ดินแปลงนี้เพื่อสร้างศาสนสถานใดที่หนึ่ง เช่น มัสยิด สำนักงานศาสนาอิสลามจะดำเนินการตามเจตนารมณ์ของผู้มอบ wakaf นั้นๆ ในกรณีที่ผู้มอบ wakaf ได้ตั้งเจตนาว่าจะมอบผลประโยชน์ เช่น จากค่าเช่าที่ดิน หรือผลกำไรจากการลงทุนบนที่ดิน wakaf นี้แก่องค์กร สำนักงานก็จะดำเนินการตามนั้นด้วยเช่นกัน ซึ่งในกรณีนี้สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ จะเปิดบัญชีธนาคารของสำนักงานในนามขององค์กรตามที่ผู้มอบได้กำหนดไว้กับสำนักงาน และสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์จะหักร้อยละ 15 จากค่าเช่าหรือจากการลงทุนหรือจากผลกำไร เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการต่อทรัพย์สินนั้น

2.2 ส่วนการจัดการทรัพย์สิน wakaf ทั่วไปโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นที่ดินและทุ่งนา ดังนั้นทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐจะดำเนินการสำรวจสถานที่ตั้งของที่ดินนั้นๆ ว่าเหมาะสมสำหรับการดำเนินการอย่างไรบ้าง ถ้าสถานที่ตั้งของที่ดินเหมาะแก่การสร้างสถานสงเคราะห์ เช่น สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า ทางสำนักงานจะร่วมดำเนินการกับหน่วยงานอื่นมาสนับสนุน เช่น สถาบัน JAWHAR จะจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย และจะมีภาคเอกชน เช่น PERKIM มาช่วยดูแลสถานสงเคราะห์นั้น ส่วนค่าใช้จ่ายในบ้านเด็กกำพร้า นั้นได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไป

2.3 ในกรณีที่ทรัพย์สินวากัฟ เป็นทุ่งนาที่เหมาะสมแก่ปลูกข้าว ทางสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ จะดำเนินการให้เช่าแก่ผู้ที่สนใจ และจะเก็บค่าเช่าเป็นรายปี หรือ ที่ดินวากัฟนั้น เหมาะแก่การลงทุนเชิงธุรกิจ ทางสำนักงานจะเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเช่าที่ดิน เช่น คิดตั้งเสาโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐร่วมลงทุนกับหน่วยงานอื่นเพื่อดำเนินการเชิงธุรกิจ เช่น สร้างอาคารพาณิชย์ สร้างโรงแรม และอื่นๆ ส่วนรายได้จากการให้เช่าหรือจากร่วมลงทุน จะเข้าบัญชีฝ่ายการคลัง (บัยตุลมาล - Baitulmal) ของสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ และฝ่ายบัยตุลมาลจะดำเนินการในส่วนที่ให้ประโยชน์แก่มุสลิมหรือสังคมมุสลิมต่อไป

2.4 การเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวากัฟ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ ในบางกรณีได้ปฏิบัติตามทศนะที่เห็นชอบให้มีการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวากัฟได้ กระนั้นก็ตาม มิใช่ว่าสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้ดำเนินการทุกกรณี แต่ทางสำนักงานจะมุ่งพยายามหาวิธีการอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินวากัฟนั้นๆ ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สำนักงานจะดำเนินการเคลื่อนย้าย โดยจะทำการศึกษาถึงผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายและผลประโยชน์ก่อนและหลังจากเคลื่อนย้ายด้วย สำหรับการเคลื่อนย้ายหรือทดแทนทรัพย์สินวากัฟมีขั้นตอนและวิธีการต่างๆ คือ ศึกษาความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้าย ต้องผ่านความเห็นชอบจากมุฟตีย์ ประจำรัฐเสียก่อน ต้องเตรียมการเคลื่อนย้ายโดยมีองค์กรของรัฐและเอกชนให้ความช่วยเหลือ จัดสถานที่แห่งใหม่ที่เหมาะสมกว่าและดีกว่า ในกรณีการย้ายหลุมฝังศพ ต้องขีตระเบียบที่สำนักงานได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ผู้ที่ทำการเคลื่อนย้ายต้องเป็นญาติของศพและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และห้ามมิให้นักข่าวทุกส่วนเข้ามาทำข่าวได้ และมีการตรวจเช็คศพอย่างระมัดระวังและมีการยืนยันความถูกต้องของศพนั้นด้วย

กรณีที่ดินวากัฟที่ได้ถูกสร้างเป็นมัสยิดหรือสุสานสำหรับฝังศพคนมุสลิม สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ได้ทำการเคลื่อนย้าย 2 แห่งด้วยกัน คือ มัสยิด Sungai Muda ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนที่ Beris ทำให้มัสยิดถูกจมน้ำ สำนักงานศาสนาอิสลาม ดำเนินการซื้อที่แห่งใหม่เพื่อสร้างมัสยิดแทน และย้ายสุสาน โดยทำการย้ายหลุมฝังศพทั้งหมด 4,000 หลุมจาก Beris ไปยัง Sungai Pau และอีกแห่งหนึ่ง คือ ย้ายสุสานที่ Tok Seron, Alor Setar เนื่องจากถูกทางรถไฟตัดผ่าน ต้องย้ายหลุมฝังศพทั้งหมด 300 หลุม ส่วนการทดแทนหรือเคลื่อนย้ายอาคารมัสยิดทางสำนักงานได้มีการทดแทนมัสยิดเก่า ซึ่งสร้างมาจากทรัพย์สินวากัฟของคนมุสลิม ทางสำนักงานจะดำเนินการประกาศขายส่วนที่สามารถขายได้ แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายรวมกับเงินจากแหล่งอื่นมาสร้างมัสยิดใหม่ทดแทนมัสยิดเก่าที่ไม่สามารถใช้งานได้

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินวากัฟ

อาศัยตามความในมาตราที่ 47 ของกฎหมายกิจการศาสนาอิสลามประจำรัฐเคาะห์ สำนักงานศาสนาอิสลามอิสลามแห่งรัฐเคาะห์สามารถนำทรัพย์สินวากัฟหรือรายได้จากทรัพย์สินวากัฟ ทั้งที่ดินหรือสิ่งอื่นนอกเหนือที่ดิน มาใช้ประโยชน์ตามเจตนาของผู้วากัฟถ้าหากเข้าข่ายประเภทวากัฟเฉพาะ ส่วนวากัฟทั่วไปนั้น ผู้มอบไม่ได้กำหนดว่าจะใช้กับส่วนใด ดังนั้นรายได้จากทรัพย์สินดังกล่าวจะตกเป็นของสำนักงานศาสนาอิสลามโดยเข้าบัญชีฝ่ายการคลัง (Baitulmal) และทางสำนักงานจะจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มุสลิมหรือสังคมมุสลิมต่อไป เช่น สร้างสิ่งก่อสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อให้เช่า หรือสร้างกำแพงรั้ว หรือซ่อมหลังคาสุเหร่า เป็นต้น สำหรับทรัพย์สินวากัฟ สามารถใช้ประโยชน์ในหลายๆด้านด้วยกัน

3.1 สร้างสุสานเพื่อฝังศพคนมุสลิม หรือสร้างมัสยิดและสุเหร่า ในประเทศมาเลเซีย มัสยิดและสุเหร่าทุกแห่งต้องจัดตั้งบนที่ดินวากัฟเท่านั้น และต้องจดทะเบียนอย่างเป็นทางการจากรัฐบาล ดังนั้นการได้มาซึ่งที่ดินที่ตั้งของมัสยิดต้องจดทะเบียนเป็นที่ดินวากัฟด้วยเช่นกัน นอกจากที่ดินเป็นที่ตั้งของมัสยิดแล้ว หากที่ดินวากัฟดังกล่าวยังมีที่ว่างอยู่ ก็สามารถใช้ในเชิงธุรกิจได้ เช่น ที่ดินอยู่ในแหล่งชุมชนจะสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ แล้วเปิดให้เช่าแก่ภาคเอกชน ที่เขตเซตูปู กีกชื่อนอ Pokok Sena และเขตเซตบาลิง Baling สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคาะห์ได้นำทุนจากการคลัง Baitul Mal มาสร้างอาคารพาณิชย์บนที่ของมัสยิด โดยมีการแบ่งรายได้ระหว่างมัสยิดกับสำนักงานอิสลาม

3.2 การศึกษา ในประเทศมาเลเซีย สถาบันการศึกษาอิสลามหรือปอเนาะนับเป็นสถาบันการศึกษาแรกที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินวากัฟ บรรดาโต๊ะครูในสมัยก่อนได้รวมตัวกับคนมุสลิมจัดตั้งสถาบันการศึกษาปอเนาะ โดยส่วนใหญ่แล้วพวกเขาได้มอบสถาบันดังกล่าวรวมทั้งที่ดินให้เป็นทรัพย์สินวากัฟ ทั้งนี้เพื่อสามารถใช้เป็นประโยชน์โดยส่วนรวมต่อไป ในประเทศมาเลเซียสถาบันการศึกษาแรกที่จัดตั้งบนที่ดินวากัฟ คือ โรงเรียนอัลอิตตาส เมืองปีอิกัน รัฐปาหัง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่รู้จักในนามโรงเรียนมัธยมสอนศาสนาอิสลามอัลอิตตาส ซึ่งตั้งอยู่ในรัฐปาหัง และอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐปาหัง

ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาที่เป็นวากัฟในประเทศมาเลเซียโดยส่วนใหญ่แล้ว เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และเป็นที่ประจักษ์ว่านักเรียนหรือนักศึกษาที่จบมาจากโรงเรียนดังกล่าวสามารถเป็นนักวิชาการ ครูสอนศาสนา และนักการศึกษา นอกจากนี้แล้ว พวกเขาเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ สามารถเป็นบุคคลสำคัญระดับชาติ และเป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศาสนาอิสลามแก่สังคมในมาเลเซียด้วย ซึ่งคุณงามความดีของพวกเขา ผลผลิตจากสถาบันอื่นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ นอกเหนือจากการสร้างสถาบันการศึกษาหรือสร้าง

โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามบนที่ดินวักฟแล้ว รายได้จากประเภทวักฟทั่วไป สามารถแจกทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาวมาเลเซียเพื่อศึกษาต่อต่างประเทศอีกด้วย

3.3 พัฒนาด้านสังคมสงเคราะห์ สำนักงานศาสนาอิสลามแห่งรัฐเคดะห์ได้เล่นบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานสงเคราะห์สำหรับเด็กคนชรา และเลี้ยงเด็กกำพร้า กรณีที่คณะผู้วิจัยได้พบคือที่ดินวักฟที่โลรอง ซีอริ (Lorong Seri) ชาญเมืองโกตาสือตาร์ แห่งรัฐอลอร์สตาร์ สำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเคดะห์ ได้มีการสร้างบ้านเด็กกำพร้าผู้หญิงที่นั่น การดำเนินงานโครงการนี้ได้รับความร่วมมือกันสามฝ่ายด้วยกัน คือสำนักงานศาสนาอิสลามประจำรัฐเป็นเจ้าของที่ดินสถาบัน JAWHAR ซึ่งเป็นสำนักงานวักฟของรัฐบาลกลางเป็นผู้ให้ทุนในการสร้างอาคาร ส่วนองค์กร PERKIM ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลเอกชนมาเลเซียเป็นผู้ดูแล ส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับบ้านเด็กกำพร้า นั้นได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไป นอกจากนี้แล้ว รายได้ของทรัพย์สินวักฟสามารถสร้างที่พักอาศัยสำหรับข้าราชการบำนาญดารุสสลีฮิน (Darussalihin) ที่กัวลา มือนีอริง (Kuala Menering) และที่สุโงปือตานี (Sungai Petani) และสำนักงานยังได้เปิดสอนให้ความรู้ด้านศาสนาอิสลามแก่ผู้พักอาศัย ณ ที่นี้ด้วย

3.4 นอกจากนี้แล้ว รายได้จากทรัพย์สินวักฟ สามารถให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้ยากไร้ ซึ่งทางสำนักงานจะให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ หรือให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการที่ไร้ความสามารถ เช่น ซื้อเท้าปลอมให้ หรือซื้อรถเข็นให้ นอกจากนี้สำนักงานศาสนาอิสลามยังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ซึ่งความช่วยเหลือที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยส่วนใหญ่แล้วทางสำนักงานจะให้เป็นวัตถุมากกว่าเป็นเงินสด

นัยสำคัญต่อประเทศไทย

กฎหมายในประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป็นจำนวนมาก พวกเขาเหล่านี้ ตั้งแต่ยุคแรกของการเข้ารับเป็นชนอิสลาม พวกเขาได้มีการสร้างมัสยิด สุเหร่า โรงเรียน ที่พักริมทาง ขุดบ่อน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้แล้วพวกเขาได้มีการมอบที่ดินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเพื่อเป็นทรัพย์สินวักฟ แต่สิ่งต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาทรัพย์สินวักฟดังกล่าวได้ และควรมีการดำเนินการดังนี้

1. สำนักจุฬาราชมนตรีที่รับผิดชอบด้านกิจการศาสนาอิสลามระดับประเทศ ต้องจัดตั้งหน่วยงานหนึ่งเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการทรัพย์สินวักฟในระดับชาติ และทำหน้าที่ประสานงานระหว่างรัฐบาลกับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในการจัดการทรัพย์สินวักฟ

2. สำนักจุฬาราชมนตรีต้องดำเนินการสำรวจทรัพย์สินวักฟในประเทศไทยอย่างทั่วถึง และให้มีการลงทะเบียนทรัพย์สินดังกล่าวอย่างถูกต้อง ตลอดจนมีการจัดทำฐานข้อมูลของทรัพย์สินวักฟในระบบอันที่ทันสมัย

3. ที่ดินวักฟต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการลงทุนเชิงธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด

4. เสนอให้ทางรัฐบาลดำเนินการตามนโยบายรัฐสวัสดิการผ่านกระบวนการทางศาสนา โดยเฉพาะการวักฟจากทรัพย์สินของส่วนบุคคลสู่สังคมส่วนรวม โดยส่งเสริมให้ภาคพลเมืองปลูกจิตสำนึกเกิดขึ้นในสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการลดช่องว่างในสังคมและสามารถแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- Abu Dawud . n.d. Sunan abi Dawud Wazarah al-Waqf al-Misriy.
- Ahmad al-Risuniy . 2001. Al-Wakf al-Islami Majalutuhu wa Abaduhu . ISESCO .
<http://www.isesco.org.ma/lang=arb>
- Ahmad Abu Zaid . 2000 . Nizam al-Wakfu al-Islami Tatwir Asalib al-Amal wa Tahlil Nataij al-Dirasat al-Hadithah . <http://www.ktaby.com/book-onebook-1333.html>
- Ahmad Zaki Hj. Abd. Latiff และคณะ. 2006 . Pengurusan Harta Wakaf dan potensinya kearah Kemajuan Pendidikan Umat Islam di Malaysia. Universiti Teknologi MARA. บทความนำเสนอในสัมมนา Konvensyen Wakaf 2006, Jabatan Wakaf Zakat dan Haji, Jabatan Pendana Menteri, Legend Hotel, Kuala Lumpur, 12-14 September 2006.
- Al-Faiyumie. nd. Misbahul al-Munir Fi Gharib al-sharhi al-Kabir lirrafi'ie . Maktabah al-ilmiah : Beirut.
- Al-Sharbinie . 1997. Mughnie al-Muhtaj ila Marifati ma'aniy al-fazi al-Minhaj. Dar al-Marifah : Beirut.
- Al-Bukharie . n.d. . Sahih Al-Bukharie . Wazarah al-Waqf al-Misriy.
- Annawawie .1998 . Sahih Muslim bisharhi Iman Mahyuddin Annawawie . Dar al-Marifah : Beirut.
- Attabarie . . 2000 . Jamia al-Bayan Fi Ta'wil al-Quran . al-Muassasah al-Risalah : Madinah.
- Ghazali bin Hj. Abd. Rahman . 2009 . Aspek Perundangan Islam dalam Pengurusan Zakat dan Wakaf di Malaysia . บทความนำเสนอในสัมมนา Muktamar Peningkatan Pengurusan Wakaf dan Zakat. Universiti Insaniah, Dewan Seri Negegi, Wisma Darul Aman, Alor Star, 30-31 May 2009 .
- Ibn Qudamah . 1992 . Al-Mughnie . Dar al-Hijrah : al-Qahirah.
- Ibn Manzur . nd. Lisan al-Arab . Dar al-Sadir : Beirut.
- Ibn Taimiyah . 2005. Majku' al-Fatawa Ibn Taimiyah . Dar al-Wafa : Mansurah.
- Megat Abdul Rahman และคณะ . 2006 . Pembangunan Tanah Wakaf : Isu, Prospek dan Strategi . บทความเสนอที่ Konvensyen Wakaf 2006, Jabatan Wakaf Zakat dan Haji, Jabatan Pendana Menteri, Legend Hotel, Kuala Lumpur, 12-14 September 2006 .

- Siti Mashitoh Mahmood . 2007 . **Pembentukan Dana Wakaf menurut perspektif Syariah dan Undang-undang serta aplikasinya di Malaysia .** Jurnal Syariah, 15 : 2 (2007) 61-83
<http://www.myais.fsktm.um.edu.my/5767/2danawakaf.pdf>.
- Yulia Damayanti . 2004 . **Pendaftaran dan Pergantian harta Wakaf ditinjau dari Hukum Islam dan Peraturan Pemerintah (Penelitian Di Kota Medan) .**
<http://www.repository.usu.ac.id/bitstream/123456789/4918/1/04015534.pdf>
- Yusmawati Binti Yusop . 2004 . **Pelaksanaan Istibdah Harta Wakaf di Negeri Melaka.** Latihan Ilmiah Akademik Pengajian Islam, Universiti Malaya.

เว็บไซต์

- Azri Ahmad, Yayasan Wakaf Malaysia - YWM หรือ Malaysian Awkaf Foundation . [http//www.myadha.blogspot.com/2009/01/yayasan -wakaf-malaysia-ywm.html](http://www.myadha.blogspot.com/2009/01/yayasan-wakaf-malaysia-ywm.html) (วันที่ 20 กรกฎาคม 2552)
- Harakahdaily . [http// www.harakahdaily.net/v2/index.php?option=com_content &view=article&id=1630:rmk-9-perancangan-yang-bersimpang-siur &catid=1:utama&Itemid=50](http://www.harakahdaily.net/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=1630:rmk-9-perancangan-yang-bersimpang-siur&catid=1:utama&Itemid=50) (วันที่ 23 สิงหาคม 2552)
- Islamhouse . <http://www.islamhouse.com> (วันที่ 21 มิถุนายน 2552)
- Jabatan Hal Ehwal Agama Islam . <http://www.maik.gov.my/myportal/index.php?page=sejarah> (วันที่ 20 มิถุนายน 2552)
- JAWHAR (Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji) <http://www.jawhar.gov.my> (วันที่ 18 มิถุนายน 2552)
- Kerajaan Negeri Kedah . <http://www.kedah.gov.my/kedah/isi.asp?id=98&mytbl=menubarisi> (วันที่ 25 ตุลาคม 2552)
- Kerajaan Negeri Kedah . <http://www.kedah.gov.my/kedah/daerah.asp> (วันที่ 22 มิถุนายน 2552)
- Wizarah al Haj wal Aqaf . <http://www.awqaf.ae>. (วันที่ 20 มิถุนายน 2552)

บุคคลานุกรม

Abdul Malek Bin Shaari. สัมภาษณ์ที่ Jabatan Hal Ehwal Agama Islam, Majlis Agama Islam, Kota Seta, Alor Star, Kedah Darul Aman. เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2553

Mohamad Mahyudin Yusop. สัมภาษณ์ที่ Tahfiz al-Quran Darger, Alor Setar, Kedah Darul Aman. เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2553

Siti Syahiza bt. Ishak สัมภาษณ์ที่ Jabatan Hal Ehwal Agama Islam, Majlis Agama Islam, Kota Seta, Alor Star, Kedah Darul Aman. เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2553

Sohaimi Hj. Mohd Salleh (Dato' Dr). สัมภาษณ์ที่ Jabatan Wakaf Zakat dan Haji – JAWHAR, Putra Jaya, Kuala Lumpur. เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2553

Syeikh Ahmad Zaki b. Ghazali. สัมภาษณ์ที่ Jabatan Hal Ehwal Agama Islam, Majlis Agama Islam, Kota Seta, Alor Star, Kedah Darul Aman. เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2553

ภาคผนวก

สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายwakaf Syeikh Ahmad Zaki bt. Ghazali

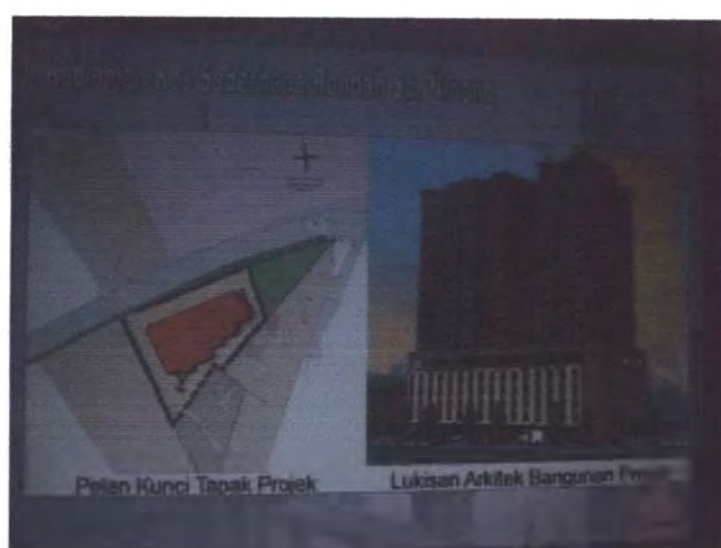
สัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน Tahfiz al-quran Darger

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ JAWHAR

บรรณาการหลังจากเก็บข้อมูลที่ JAWHAR

แผนการพัฒนาทรัพย์สินวักฟของ JAWHAR

อาคารต่างๆที่สร้างจากทรัพย์สินวักฟ

ภาพการเคลื่อนย้ายสุสานที่ Tok Seron, Alor Setar เนื่องจากถูกทางรถไฟตัดผ่าน